

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Första Kammaren. N:o 46.

Lördagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Att häradsböfding *Hugo Hedenstierna* under de närmaste dagarna af sjukdom är förhindrad att närvara vid Första Kammarens sammanträden, intygas härmed.

Stockholm den ¹⁵/₅ 1907.

Arvid Afzelius.
Praktiserande läkare.

Justerades två protokollsutdrag för den 11 i denna månad.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets utlåtande n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

lagutskottets utlåtande n:o 70, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af 30 kap. rättegångsbalken, dels ock en med föranledande af denna proposition afgifven motion.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden n:is 125 och 128, sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtanden n:is 11 och 12, bevillningsutskottets betänkande n:o 37, sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande n:o 2 äfvensom lagutskottets utlåtanden n:is 66—69.

Vid föredragning af första särskilda utskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 7, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts sistlidne dag bordlagda utlåtande, n:o 21.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Om anordnande af ett nytt folkskoleseminarium.

Punkten 96.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att *dels* till uppförande, i hufvudsaklig överensstämmelse med uppgjorda ritningar, af erforderliga byggnader för ett folkskollärareseminarium i Luleå samt anskaffande af inventarier för seminariet bevilja ett anslag af 261,800 kronor och däraf på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 100,000 kronor, *dels ock* för begynnande af verksamheten vid nämnda seminarium vid början af höstterminen 1907 och uppehållande af undervisningen vid seminariet under samma termin äfvensom vår- och höstterminerna 1908 på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 21,080 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 51) af herr *E. Hammarlund*, som hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att, med bifall i öfrigt till Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande af ett nytt folkskollärareseminarium i Luleå, det nya seminariet skulle försöksvis organiseras såsom samskola, och att sålunda såväl manliga som kvinnliga elever där mottagas.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte för närvarande af Riksdagen bifallas samt

b) att i följd häraf herr Hammarlunds motion icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Vid förevarande punkt hade reservation afgifvits af herrar *E. Hammarlund*, *K. Starbäck* och *A. Wiklund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att Kungl. Maj:ts förslag om anvisande af medel för uppförande af erforderliga byggnader för ett folkskoleseminarium i Luleå icke för närvarande må af Riksdagen bifallas;

b) att Riksdagen må, för begynnande af seminarieundervisning i Luleå vid början af höstterminen 1907 och uppehållande af undervisningen under samma termin äfvensom vår- och höstterminerna 1908, under förutsättning att Kungl. Maj:t kan med Luleå stad träffa öfverenskommelse om tillhandahållande af nödiga lokaler för ändamålet, på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 21,080 kronor; samt

c) besluta, att den provisoriska undervisning, som sålunda må komma till stånd, skall ordnas såsom samundervisning för manliga och kvinnliga elever.»

Om anordnande af ett nytt folkskoleseminarium.

(Forts.)

Herr Strömberg: Statsutskottet, som erkänner såväl behovet af ett seminarium för öfre Norrland som ock att den föreslagna platsen, Luleå, är den för ändamålet lämpligaste, har ändock hemställt om afslag å Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet och anför såsom det enkla skälet härför, att den s. k. seminariekommittén, till hvilken ritningarna till seminariebyggnaden blifvit öfverlämnade för granskning, framställt åtskilliga anmärkningar mot dessa ritningar. Då jag tillhör denna kommitté, skall jag be att få yttra några ord i frågan.

Kommittén var naturligtvis skyldig att vid denna granskning framställa de anmärkningar, som ansågos böra göras, och kommittén tog därvid hänsyn icke endast till nu rådande förhållanden utan också till de förändrade förhållanden, som blifva en följd om kommitténs blifvande förslag till seminariernas omorganisation blir antaget, så att icke en ny byggnad så att säga från början blir för ändamålet mindre lämplig. Utskottet har också funnit dessa anmärkningar från kommitténs sida befogade och på grund af dem hemställt om afslag å det hela. Men, om också kommittén måst göra åtskilliga ej oväsentliga anmärkningar, har dock kommittén på upprepade ställen i sitt yttrande framhållit den stora vikten af att ett seminarium snart kommer till stånd däruppe, och beklagat, om dessa anmärkningar skulle i någon mån förorsaka ett uppskof med frågans afgörande. På sidan 357 i utlåtandet läsa vi nämligen följande uttalande af kommittén: »Då kommittén, såsom i det föregående blifvit betonadt, finner den kungl. propositionens framgång inom Riksdagen högeligen önskvärd, är det icke utan tvekan, som kommittén går att för statsutskottet framlägga resultatet af denna granskning. Det vore nämligen enligt kommitténs mening att beklaga, om bristfällighet i byggnadsförslaget skulle föranleda Riksdagen till ett uppskof med det viktiga ärendets afgörande.» I samma tonart slutar kommittén sitt utlåtande, då den på sidan 370 säger: »Af största vikt är emellertid, att frågan så ordnas, att det föreslagna seminariet snarast möjligt kommer till stånd, så att icke hela detta för våra nordliga bygders andliga och nationella odling viktiga ärende blir undanskjutet.»

Emellertid har detta nu blifvit fallet, då utskottet enhälligt afstyrkt byggnadsförslaget, om också med en välvilligt uttalad förhoppning, att Kungl. Maj:t redan till nästa Riksdag måtte framlägga nytt förslag till en seminariebyggnad. Då utskottet varit enigt är ju intet vidare att i afseende a byggnadsfrågan göra, huru beklagligt detta resultat än är.

Men Kungl. Maj:ts förslag innehöll två delar. Den ena rörde byggnaden, i den andra har Kungl. Maj:t begärt ett anslag på extra stat för år 1908 af 21,080 kronor för att användas till begynnande af seminarieundervisning vid början af hösten 1907 och uppehållande

Om anordnande af ett nytt folkskoleseminarium.

(Forts.)

af densamma under hösten och år 1908. Undervisningen skulle bedrivas i lokalen, som Luleå stad förbundit sig att tillhandahålla. Denna del af Kungl. Maj:ts förslag förefaller mig icke det ringaste sammanhånga med byggnadsfrågan utan kunna lösas fristående för sig. Att en lösning behöfves, är gifvet, då man känner det stora behovet af seminarium och den stora bristen på lärarkrafter däruppe. Att detta behof är synnerligen trängande framgår med allra största tydlighet af Kungl. Maj:ts proposition. Alla myndigheter, som yttrat sig i frågan — domkapitlet, folkskoleinspektören och rektor för närmaste seminarium — hafva enstämmigt vitsordat den stora vikten af att ett seminarium för öfre Norrland inrättas, och seminariekommittén har, utom med de nyss anförda orden, äfven i början af sitt utlåtande till fullo instämt med departementschefen i fråga om behovet af seminariet och hemställt, att det måtte inrättas redan i början af nästa läsår.

Till yttermera belysning af detta behof skall jag be att få framhålla, att enligt 1904 års statistik: i *Norrbottnens län* med ett skolpliktigt barnantal af 19,859 st. endast 7,638 åtnjuta undervisning i folkskolor (110 st. finnas) hvaremot 12,221 undervisas i s. k. »mindre folkskolor» (275 st. finnas), d. v. s. en kombination af småskola och folkskola, där undervisningen skötes af lärare, som ej ha folkskololärarekompetens och i *Vesterbottnens län* med ett skolpliktigt barnantal af 22,160 st. endast 5,729 åtnjuta undervisning i folkskolor (78 st. finnas), hvaremot 16,431 undervisas i s. k. »mindre folkskolor» (357 st. finnas.) Af dessa båda läns 28,652 barn, som ej undervisas i folkskolor, utgöra cirka $\frac{1}{3}$ -del sådana, som böra undervisas i småskola, men resten, sålunda nära 20,000 st., borde ha folkskoleundervisning, men få nu nöja sig med den undervisning, de »mindre folkskolornas» lärare, d. v. s. sådana som icke ha kompetens som folkskollärare (ja, mången gång ej ens som småskollärare) kunna gifva dem; och att detta är förhållanden, som tarfva *snar* rättelse, ligger ju i öppen dag.

Enligt samma statistik funnos till och med det året några skolor, som voro inställda af brist på lärare.

När behovet af ett seminarium nu är till fullo konstateradt, och platsen därför af alla gillas, förefaller det mig underligt, hvarför man icke, om än byggnadsfrågan undanskjutits ett år, ändock bör nu genast vidtaga de anordningar, som kunna tjäna till att i någon mån minska bristen på lärare. De anordningarna ligga uti ett bifall till Kungl. Maj:ts förslags andra del, nämligen beviljandet af anslaget å 21,080 kronor för år 1908. Framställning härom har gjorts af tre reservanter i punkterna a) och b) af deras reservation.

I punkten c) hafva reservanterna framhållit önskvärdheten af att undervisningen vid detta provisoriska seminarium anordnas som samundervisning, således för både manliga och kvinnliga elever. Detta förefaller mig vara en underordnad fråga, och enligt min åsikt torde det vara lämpligare att endast anordna undervisning för manliga elever, då vi redan i Umeå hafva ett kvinnligt seminarium, och man i vårt land icke har någon som helst erfarenhet om s. k. samseminarier. Att det icke skall blifva brist på inträdessökande till en

undervisningskurs för manliga elever, synes mig påtagligt, då många unga män från dessa län söka inträde vid de sydligare seminarierna i Hernösand och Uppsala, ja till och med Strängnäs. De hafva varit mellan 15 och 20 hvarje år, och då ett seminarium icke kan taga emot flera än 25—27 om året, är det tydligt, att platserna helt visst komma att fyllas, om seminariet lägges där uppe.

Om anordnande af ett nytt folkskoleseminarium.

(Forts.)

Jag anser sålunda, att den andra delen af Kungl. Maj:ts förslag bör bifallas, allra helst som förut berörda, däruppe rådande, förhållanden, som redan nu äro svåra, blifva för hvarje år allt svårare till följd af den ökade folkmängden i Norrland. Jag ber därför att få yrka bifall till reservanternas förslag under punkterna a) och b).

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Den ärade representant, som nyss hade ordet, betonade det ofantligt stora behovet af ett seminarium för den nordligaste delen af vårt land. Han påpekade äfven, att seminariekommittén, af hvilken han utgör en medlem, i det uttalande, som statsutskottet infordrat, betonat vikten af att denna fråga icke undanskjutes, utan att en lösning så snart som möjligt kommer till stånd. Det är visserligen sant, att seminariekommittén har sagt detta i början af sitt uttalande och, jag vill minnas, äfven i slutet, men kommitténs utlåtande innehöll en sådan nedrifsande kritik af det byggnadsförslag, Kungl. Maj:t framlagt för Riksdagen, att det var alldeles omöjligt för statsutskottet att icke fästa stort afseende vid kommitténs uttalande härom. Jag behöfver bara säga, att seminariekommittén påvisade med stor styrka, att lokalerna för undervisning i naturkunnsighet voro alldeles otillfredsställande och otidsenliga, så att de icke kunde godkännas för ett seminarium, som byggdes år 1908. Vidare påvisade kommittén stora brister i afseende å bibliotek och lärum för eleverna, lokaler för öfningsskolan och för undervisning i slöjd, reservklassrum samt rektors- och vaktmästarbostäder.

Då statsutskottet fått ett sådant uttalande, var det naturligt, att utskottet icke kunde godkänna Kungl. Maj:ts förslag i det skick det förelåg, men statsutskottet hade äfven klart för sig det stora behovet af ett nytt seminarium och funderade mycket på, om icke Kungl. Maj:ts förslag kunde bifallas på det sätt reservanterna och nu herr Strömberg föreslagit, eller att penningar beviljades för begynnande af undervisning nästa höst och uppehållande däraf nästa höst och nästa år. Orsaken, hvarför utskottet ansett sig icke kunna eller böra göra detta, är emellertid den, att i så fall blir Riksdagen, när Kungl. Maj:t nästa år framlägger ett nytt byggnadsförslag, bunden, så att detta förslag måste antagas. När man ser, huru ofantligt divergerande åsikterna äro i afseende å huru ett seminarium skall byggas, kan man förstå, att det var svårt för utskottet att utan vidare bestämma sig och därigenom gifva på hand att man nästa år skulle antaga de förslag, som då komma att framläggas. Detta är hufvudskälet, hvarför statsutskottet ansett sig icke kunna gå in på den af reservanterna föreslagna utvägen.

Hvad beträffar det af herr Hammarlund framlagda förslaget eller att man skulle i fråga om det nya seminariet i Norrbottens län yttra sig för samskoleiden, har utskottet hemställt, att Kungl. Maj:t skulle till nästa Riksdag äfven utreda den frågan. Jag tror detta vara väl-

Om anordnande af ett nytt folkskoleseminarium.

(Forts.)

betänkt, därför att af handlingarna, som utskottet hade framför sig, framgick, att meningarna voro delade, huruvida i det blifvande seminariet skulle finnas tillräckligt många manliga alumner. Däremot var det alldeles klart, att det skulle finnas godt om kvinnliga. Detta är orsaken, hvarför man önskat en utredning äfven i det hänseendet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Uti den fråga, som nu behandlas, nämligen om inrättande af ett seminarium i Luleå, tyckes det vara från alla håll tydligt och klart erkänt, att det är af synnerligen stort behof påkalladt, att detta seminarium så fort som möjligt kommer till stånd. Anmärkningarna gälla, såsom redan påpekats, ritningarna till den föreslagna byggnaden. Seminariekommittén har sagt, att ritningarna äro icke tillfredsställande och böra göras om. Men att ett seminarium behöfver inrättas, erkänner kommittén, då den i sitt utlåtande till statsutskottet säger: »Af största vikt är emellertid, att frågan så ordnas, att det föreslagna seminariet snarast möjligt kommer till stånd, så att icke hela detta för våra nordliga bygders andliga och nationella odling viktiga ärende blir undanskjutet». Statsutskottet yttrar: »Utskottet erkänner visserligen behofvet af att ett seminarium för de nordligaste delarna af vårt land snart blir inrättadt» o. s. v.

När nu frågan kan ordnas på det sätt, att man uppskjuter godkännandet af ritningarna till nästa år, då Kungl. Maj:t får framlägga nytt förslag till ritningar, och man träffar aftal med Luleå stad, att staden skall tillhandahålla lokal för seminariet under 1907 års höst och år 1908, vore det ju synnerligen önskvärdt, om reservationernas förslag, att för detta ändamål bevilja 21,080 kronor, kunde af Riksdagen bifallas. Därigenom kan det verkligen trängande behofvet tillgodoses fortare än hvad annars blir förhållandet.

Jag hemställer därför, att kammaren ville bifalla de 2 första punkterna af reservationen.

Herr Törneblad: På sätt alla talare framhållit, är det ju tydligt erkänt, att ett seminarium behöfves i Luleå, men å andra sidan är det ju påtagligt, att om ett seminarium där skall upprättas, bör det upprättas på ett ändamålsenligt sätt. Nu har af kommitténs utlåtande framgått, att de ritningar, som föreligga, icke gifva garanti för att seminariet skulle komma att byggas på ett för framtiden i allo ändamålsenligt sätt. Så mycket kan man tryggt säga. Det har visserligen icke undgått statsutskottets uppmärksamhet, att kommitténs förslag innehåller bra starka fordringar på seminariebyggnaden, och det blir ju en senare Riksdags sak att bedöma, i hvad mån så starka fordringar kunna vinna Riksdagens bifall, men så mycket kvarstå dock af kommitténs anmärkingar, att en del äro så beskaffade, att byggnaden icke bör företagas utan att hänsyn tages till dem.

Under sådana förhållanden skulle man ju kunna tänka sig, att ett provisoriskt ordnande af lokalerna kunde vara förmånligt. Ett sådant provisoriskt ordnande för ett år vore dock kanske svårt att

medhinnna till augusti månad, då vi i dag skrifva den 18 maj. Men äfven om detta läte sig göra, så är dock, såsom redan blifvit anmärkt, ett sådant provisoriskt ordnande i viss mån icke principiellt riktigt, ty därmed hade man gifvit byggnaden på band. Visserligen erkänner jag, att formellt kvarstår alltid Riksdagens rätt att pröfva inkommande planer för byggnaden, om också en stark påverkan måste utöfvas däraf att seminariet redan finnes.

Om anordnande af ett nytt folkskoleseminarium.
(Forts.)

Men en annan sak är, att reservationen utom detta äfven innehåller ett bestämdt uttalande af Riksdagen eller, rättare sagdt, ett Riksdagens beslut, att seminariet skall vara samskola. Först och främst vill jag tillåta mig den erinran att ett Riksdagens beslut utan tillägg af »för sin del» i fråga om, huruvida ett seminarium skall vara samskola eller mottaga endast manliga elever — det står allt på gränsen till en inkräkning i Kungl. Maj:ts rätt. Det må nu så vara, om Riksdagen skulle vilja uppställa det *villkoret*. Men hvad jag tror skulle vara ganska obetänksamt af Riksdagen, det vore att redan i sakens nuvarande läge förklara sig för att seminariet skall vara samskola. Det är en helt annan sak att hafva samskolor för flickor och gossar i spädnare ålder än att hafva samskolor för seminarister. Den frågan torde ganska väl tåla sin utredning, innan den afgöres. Således tror jag, att det icke vore välbetänkt af Riksdagen att nu utan vidare uttala sig för att det skall vara samskola. Emellertid har utskottet ägnat uppmärksamhet åt saken och framhållit såsom önskvärdt, att Kungl. Maj:tt må pröfva denna ganska viktiga angelägenhet. Visserligen har domkapitlet i viss mån uttalat sig för en samskola och, liksom äfven en rektor vid ett seminarium, hänvisat till erfarenheten från andra länder. Men herrarna torde hafva sig väl bekant, att i fråga om samskolans konsekvenser och betydelse föreligga ganska olika erfarenheter från andra länder, och dessa erfarenheter framträda på helt olika sätt allt efter den synvinkel man har, när man lägger fram dem. Så mycket är emellertid säkert, att domkapitlet, som synts vackla mellan ett manligt och ett kvinnligt seminarium, har på ett ställe sagt, att det skulle kunna blifva brist på manliga elever. Och om det nu skulle vara så att, därest samskola icke inrättas, det blir brist på manliga elever, skulle det då vara riktigt att besluta om en samskola, då man icke är på det klara med, om en sådan bör ifrågakomma, eller skulle det vara riktigt att inrätta ett seminarium för blott manliga elever, d. v. s. taga blott punkterna a) och b) af reservationen, då man icke är förvissad om att man det första året skall ens få ett tillräckligt antal lärjungar?

Vidare har inom statsutskottet, särskildt af åtskilliga ledamöter från Andra Kammaren, framhållits, att de nuvarande seminarierna borde kunna emottaga ett något större antal lärjungar, än som på senare tiden där fått tillträde. Äfven denna omständighet förtjänar att beaktas.

Jag tror således, att det för närvarande vore riktigast att bifalla utskottets förslag hvilket ställer sig synnerligen välvilligt till frågan och som gifver garanti för att efter Kungl. Maj:ts fortsatta pröfning frågan blir så ändamålsenligt löst, som förhållandena medgifva och som önskligt är. I alla händelser vore det, som jag redan har med

Om anordnande af ett nytt folkskoleseminarium. *nog styrka framhållit, icke välbetänkt att i nuvarande ögonblick taga den tredje punkten af reservationen, den som handlar om samskolan. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.*

(Forts.)

Herr Strömberg: Med anledning däraf att från två håll en tvekan blifvit framställd, huruvida det blifvande seminariet däruppe skulle kunna få ett tillräckligt antal manliga inträdessökande, skall jag be att till fullständigande af hvad jag nyss sade få anföra att från Norrbottens och Västerbottens län hafva under de sista sex åren följande antal manliga elever sökt inträde vid sydligare seminarier, hufvudsakligen det i Hernösand, men äfven de i Uppsala, Strängnäs m. fl., nämligen år 1901 17, år 1902 11, år 1903 8, år 1904 18, år 1905 22 och år 1906 16 elever. Det är som sagdt omkring 15 å 20 hvarje år, som sökt sig ned till sydligare belägna seminarier; däribland några till och med så långt ned som till Uppsala. Då är det tämligen själfklart, att om ett seminarium kommer till stånd i Luleå, skall antalet inträdessökande blifva större än hvad som där kan tagas emot äfven om det gäller endast manliga elever.

Hvad slutligen beträffar den af herr Törnebladh berörda frågan, huruvida seminariet skall ordnas såsom samseminarium eller endast för manliga elever, ber jag att få påpeka, att i mitt yrkande låg endast, såsom jag också tydligt framhöll, bifall till reservanternas förslag i punkt a) och b) och således icke punkt c), som innehåller yrkandet om samskola.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock af herr *Strömberg*, att Kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i mom. a) och b) af den utaf herr E. Hammarlund m. fl. vid denna punkt afgifna reservationen.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af herr Strömbergs yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 97—102.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 103.

På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt

»att Riksdagen må, i likhet med hvad för innevarande år ägt rum, till understöd åt mindre bemedlade manliga och kvinnliga lärjungar vid sådana folkhögskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel, under villkor att sådant understöd endast får tilldelas elev, som är i den ålder, att före kursens slut komma att uppnås af manlig elev

Om understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid folkhögskolor.

aderton år och af kvinnlig elev sexton år, samt i öfrigt enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 35,000 kronor».

Om understod åt mindre bemiddlade lärjungar vid folkhögskolor.
(Forts.)

Herr Heltman: Jag har naturligtvis ingenting att invända mot den föredragna punkten, utan jag vill yrka bifall till densamma. Men då detta är den enda punkt under åttonde huvudtiteln, som upptager ämnet folkhögskolan, har jag velat taga till ordet, ty jag anser, att här hafva inträffat omständigheter, som göra, att detta ämne icke bör alldeles opåtaladt gå förbi denna punkts behandling.

Folkhögskolan har ett ordinarie statsanslag, från hvilket, på grund af kungl. kungörelsen den 18 maj 1878, statsbidrag under vissa villkor utdelas. Det bör därför ligga i statens intresse att tillse, att dessa folkhögskolor uppbära sitt ursprungliga syfte.

Folkhögskolan är ju en dansk skapelse, en den store Grundtvigs tanke, och han uttalade redan vid den första folkhögskolans bildande det syftet, att den skulle hos landets ungdom fostra en sann, högsinnad, fosterländsk anda. Detta har man också tagit efter i Sveriges folkhögskolor, då man, så vidt jag vet, i stadgarna för dessa satt som det främsta målet att hos folkhögskolans alumner söka få fram en sant medborgerlig anda genom att inplanta och fostra fosterlandskärlek på grund af eu lefvande framställning af Sveriges historia och språk, lagar och folk. Jag har själf under sex års tid tillhört styrelsen för en folkhögskola i Halland, och jag hade då tillfälle att iakttaga, huru man just inom folkhögskolan satte såsom sin främsta uppgift att på allt sätt hos de unga inplanta kärlek till fosterlandets minnen, till dess historia, men också till dess lagar och dess kraf.

Man har på grund häraf svårt att tänka sig en folkhögskola, utan att densamma skulle i den nejd, där den verkar, vara en verklig samlingspunkt för ett sant fosterländskt arbete, och därför har det landet rundt väckt icke ringa förvåning, när man redan i början af vintern försporde, att det fanns en folkhögskola inom Kopparbergs län, där det drefs hvarjehanda socialistisk propaganda och annan för fosterländska syften nedrivande verksamhet. Annu mera stegrades denna förvåning, när tidningarna meddelade, att det verkligen skulle hafva inträffat, att en af samma folkhögskolas elever af folkhögskoleföreståndaren fått permission i af den permitterade uttaladt syfte, att han skulle drifva antimilitaristisk propaganda hos de värnpliktige i samband med dessas inskrifning till värnpliktsöfningarna. Man kunde icke tänka sig, att det vore möjligt för en folkhögskola att så släppa sin fosterländska idé, men förklaringen på dessa förhållanden har kommit, då tidningarna bragt den under rättelsen, att denne folkhögskoleföreståndare skulle vara rysk undersåte. Detta låter fast otroligt. Det är något så absurdt, att man har svårt att tänka det, men jag har sett detta meddelande offentliggjordt, och jag har icke sett det på något sätt dementeradt. Är det verkligen tänkbart, att det kan existera något så otroligt, som att en svensk folkhögskola förestås af en rysk undersåte! Man har sagt, att något sådant skulle icke kunna vara möjligt annat än i professor Wicksells land. Tänken eder, mina herrar: en svensk folk-

Om understöd åt mindre be-
medlade lär-
jungar vid
folkhög-
skolor.
(Forts.)

högskola, dirigerad af en rysk undersåte, och detta till på köpet -- om det är sant, såsom man har sagt -- under det att en svensk landshöfding har säte och stämma i styrelsen*.

Jag tillåter mig att vördsamt vädja till regeringen: det är väl icke möjligt, att en sådan folkhögskola -- såvida detta förhållande är med verkligheten öfverensstämmande och så länge det är så -- det är väl icke i så fall möjligt, att denna folkhögskola kan få statsbidrag af någon annan stat än den ryska.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 104--171.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående
fasta under-
stöd åt skön-
litterära för-
fattare.

Punkten 172.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *K. J. Warburg* väckt motion, n:o 54, hade föreslagits att Riksdagen måtte till fasta årliga understöd under åren 1908--1910 åt inhemska skönlitterära författare af utmärkt förtjänst bevilja ett anslag af 30,000 kronor att utgå med 10,000 kronor årligen för att af Kungl. Maj:t efter sakkunniges hörande fördelas, samt att Riksdagen måtte af detta anslag å extra stat för 1908 anvisa ett belopp af 10,000 kronor.

Utskottets yttrande härom hade följande lydelse:

»Med afseende därå att ett af Kungl. Maj:t nästlidet år framlagdt förslag af ungefär enahanda innebörd som det föreliggande blef af utskottet afstyrkt och af Riksdagen afslaget, tilltror sig utskottet icke att förorda bifall till det nu af enskild motionär framställda förslaget, utan hemställer, att herr Warburgs förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.»

Reservationer hade anförts

1:o) af grefve *Fr. C:son Wachtmeister*, samt herrar *G. Boman*, *E. Hammarlund*, *D. Persson*, *K. Starbäck*, *J. T. Larsson* och *P. O. Lundell*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte till fasta årliga understöd under åren 1908--1910 åt inhemska skönlitterära författare af utmärkt förtjänst bevilja ett anslag af 30,000 kronor att af Kungl. Maj:t efter sakkunniges hörande fördelas samt därå å extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 10,000 kronor;

2:o) af herr *P. Sörensson*, som ansett, att utskottet bort hemställa: att Riksdagen måtte till fasta årliga understöd under åren 1908--1910 åt inhemska skönlitterära författare af utmärkt förtjänst

* Se dementien häraf vid protokolljusteringen.

bevilja ett anslag af 30,000 kronor att af Kungl. Maj:t efter sakkunniges hörande fördelas samt däraf å extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 10,000 kronor; samt

Angående fast understöd åt skönlitterära författare.

3:o) af herr *H. R. Törneblad*h, hvilken likväl ej framlagt sin åsikt.

(Forts.)

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Det synes mig, herr grefve och talman, som om utskottets motivering, då utskottet här föreslår, att Riksdagen icke må bifalla herr Warburgs förevarande motion, är särdeles fattig. Utskottet säger nämligen endast, att det anser sig icke kunna förorda bifall till en i år väckt motion, då utskottet i följad afstyrkte och Riksdagen afslog en kungl. proposition i ungefär samma sak. Det är dess mer förvånande, att utskottet skrifer så, om man erinrar sig den diskussion som i följad hölls här i detta afseende, då först en statsutskottsledamot och sedan, mot slutet af diskussionen, statsutskottets ordförande förklarade sig hysa sympatier för det föreliggande förslaget, men framhöllo önskvärdheten af att förslaget låge till sig ett år.

De 6,000 kronor som i 44 års tid årligen hafva beviljats af Riksdagen och ställts till Svenska Akademiens förfogande såsom understöd åt vittra författare, hafva egentligen haft karaktären dels af stipendier åt yngre mindre bemedlade personer som visat framstående anlag för litterär verksamhet dels af *tillfälliga* honorar åt vittra författare af utmärkt förtjänst, hvartill de äfven skulle användas enligt bestämmelserna.

De 10,000 kronor, som man nu föreslår, att Riksdagen skall bevilja, skulle däremot bli understöd af mer fast art för mognade diktare för att underlätta deras tillvaro och arbete.

När man tänker på hvad våra grannländer i detta afseende gjort för stora uppoffringar, synnerligast hvilka stora summor Danmark årligen utgifver för detta ändamål, så blir man ganska förvånad öfver att Sverige icke ökat den summa som i detta syfte beviljades år 1863. Vår budget har dock på alla andra håll svällt ut ofantligt. Jag ber herrarne tänka på, att i den senaste danska budgeten icke mindre än 72,500 kronor upptagits i fasta understöd åt författare, vetenskapsmän och konstnärer, hvaraf 22,600 kronor utgå till skaldar och prosadiktare samt 25,000 kronor till vetenskapliga och populär-vetenskapliga författare. Dessutom utgå en 7,000 kronor i lifstidshedersgåfvor åt tre konstnärer.

Hvilka äro då de skäl som anföras för ett afslag å motionen? Jo, dels en misstämning mot en och annan författare, som på ett rått sätt sårat våra finare känslor och på ett hänfullt sätt handskats med våra fosterländska minnen. Men är det rätt att låta en sådan misstämning diktera Riksdagens beslut och föranleda ett afslag på begäran om ett anslag, som skulle kunna vara af ofantligt stor vikt för vår kulturella blomstring? Jag tror det icke.

Ett annat skäl, som på senare tider har framförts, är den omständigheten, att det finns författare i vårt land, som på sin litterära alstring kunna förtjäna penningar och en som rent af förstätt att

Angående
fast under-
stöd åt skön-
litterära för-
fattare.
(Forts.)

därpå vinna en rätt afsevärd summa. Men detta, mina herrar, kan väl icke vara något skäl att anföra gent emot de författare, hvilka hafva mycket svårt att hålla uppe sin existens. Man kan väl icke säga till dem: Ja, skrif ni som Selma Lagerlöf, så kan ni nog sköta er bra! Det vore detsamma som att till en fattig konstnär säga: måla ni som Velasquez, så behöfver ni icke gå omkring och tigga att få måla porträtt!

Då jag, herr talman, är öfvertygad om, att det skulle blifva till stort gagn för vår kultur, om det här begärda anslaget beviljades, vågar jag hoppas, att kammaren behjärtar de i reservationen anförda skälen och afslår utskottets hemställan.

Herr grefve och talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Friherre Palmstierna: Den siste högt ärade talaren sade, att utskottets motivering vore något svag; och det är jag mycket villig att erkänna. Den är endast af rent formell natur, ehuru det nog ligger något reelt därunder. Den ärade talaren torde väl emellertid ganska lätt kunna hafva öfverseende med motiveringens knapphet, då han själf vet, med hvilken brådska åttonde hufvudtiteln måste behandlas inom utskottet. Med afseende å förevarande punkt var förhållandet ju det, att afdelningen hade yrkat bifall till motionen, men sedan blef utskottets beslut att yrka afslag till densamma, hvarför motiveringen naturligtvis fick skrivas om; och som klockan då var 11 på kvällen och betänkandet med det snaraste skulle vara färdigt, kunna herrarna häri finna en förklaring till att motiveringen blef något knapp. Hufvudsaken var naturligtvis härvidlag att angifva, om det yrkades bifall eller afslag.

Såsom ett af de viktigaste motiv för bifall till reservationen påpekades motsvarande förhållanden i grannländerna. I detta fall tror jag, att vi icke ha att göra med grannländerna, utan att vi få se till hvad som passar oss. Jag tillåter mig icke att på något sätt kritisera hvad som möjligen kan passa dem.

Först och främst ber jag nu att få påpeka, att förevarande hufvudtitel innehåller icke mindre än 182 punkter; här har plockats in den ena punkten efter den andra och det ena anslaget efter det andra, hvilket gjort att denna hufvudtitel bara för detta år ökats med omkring 1,000,000 kronor. Och 10,000 kronor äro också pengar! Man kan visserligen tycka, att det nu är godt om pengar; men det kanske blir ett annat förhållande nästa år, då de värnpliktige skola öfvas litet mer än nu.

Om det för öfrigt här hade begärts anslag till *författare* af utmärkt förtjänst, så skulle jag egentligen icke haft någonting emot det. Jag vet mycket väl hvilken stor nytta goda böcker kunna göra. Jag vet mycket väl, hur upplyftande det är, när man där finner goda tankar, i synnerhet om de äro framställda i en vacker form. Skulle Svenska Akademien — som vi väl få anse vara den institution, hvilken vi ha att vända oss till i litterära frågor — bedöma detta, så tror jag, att saken skulle få ett annat utseende. Nu är det emellertid så, att man föreslår, att saken skall afgöras af en nämnd, ett fåtal sakkunnige. Af hvilka skola då dessa sakkunnige blifva utsedda?

Jo, naturligtvis af de skönlitterära författarne; då kan det vara fara värdt, att det blir ett sällskap för ömsesidig beundran. Att nämnden kommer att utdela understöden efter sitt bästa samvete vill jag icke bestrida, men uppfattningarna äro ju så olika här i världen.

För öfrigt kan jag icke underlåta att påpeka, hurusom man i motionen först börjar så beskedligt att tala om vitterhetsidkare, men sedan heter det vittra författare af utmärkt förtjänst, och slutligen heter det skönlitterära författare af utmärkt förtjänst.

Det har nu sagts, att dessa författare skulle vara det trognaste uttrycket för den svenska nationens kultur och att de i alldes sär egen grad skulle vara den nationella odlingens föregångsmän. Jag undrar, om det icke finns åtskilliga, som kunna disputera om den saken. Efter min uppfattning — och det får ju stå för min räkning — befinner sig den svenska skönlitteraturen för närvarande i en dekadansperiod. Formen kan ju möjligen vara bra; men dessa stora, tändande, lyftande tankar om fosterlandet, religionen, hemlifvet och själslifvet, som man dock vill finna och äfven finner hos våra stora författare och skaldar, detta finner man icke i den nuvarande svenska skönlitteraturen. Om man undersöker dess alster närmare, så finner man, att dessa författare mest rota i äktenskapsbrott och annan smuts; och om något är af utmärkt förtjänst, så må det vara formen, men sannerligen icke är det innehållet. Hufvudsaken bör väl emellertid vara innehållet, efter min uppfattning. Finns det ett utmärkt innehåll och kan formen smyga sig till det utmärkta innehållet och kan detta till på köpet ske i versifierad form, såsom fallet är hos våra stora författare, hvilka vi läsa om och om igen med nöje, då är det utmärkt och då skall jag gärna för min del vara med om att besluta anslag till skönlitteraturen. Men jag vädjar till herrarne, hur många är det, som i våra dagar våga gå in i en bokhandel och köpa en bok af någon bekant modern författare, om den skall läsas i familjekretsen, särskildt om den skall läsas för unga flickor? Det är sannerligen icke många. Men då kallar jag icke heller detta för skönlitterära alster.

Jag yrkar, herr greffe och talman, afslag å den i ämnet väckta motionen och bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Clason: Då denna fråga för lidet år var å bane, hade den, som bekant, framförts i en kungl. proposition, som dock afstyrktes af utskottet. Vid utskottets betänkande fanns emellertid fogad en reservation, kring hvilken de, som önskade framgång åt anslagsäskandet, samlade sig. I denna reservation förekom bland annat det yrkandet, att som det hette, »åt det i anslagets rubrik använda uttrycket skönlitterära författare bör gifvas den tolkning, att därunder inbegripas äfven författare på det historiska, religiösa eller språkvetenskapliga området, allenast deras framställning utmärker sig genom konstnärlig form».

Detta yrkande, som således i fjol var det aktuella för dem, som önskade någon framgång åt tauken, synes mig i år närmast återfinnas i den af herr Sörensson vid förevarande punkt afgifna reservation, en reservation som öfverensstämmer med det af öfriga reser-

Angående
fast under-
stödet åt skönlitterära författare.

(Forts.)

Angående
fast under-
stöd åt skon-
litterära för-
fattare.
(Forts.)

vanter afgifna yttrande, endast med det tillägg, att där inskjutits en sats af ungefär samma innebörd som nyss citerade uttalande i fjol-årets reservation. Herr Sörensson anser nämligen att det i motivering-ingen skall heta, att utskottet, »som velat uttala den mening, att åt det i anslaget rubrik använda uttrycket skönlitterära författare bör gifvas den tolkning, att därunder inbegripas äfven författare på det historiska, religiösa eller språkvetenskapliga området», etc. Det synes mig därför af rent formella skäl för dem, som önska bifall till saken, ligga närmast till hands att yrka bifall till den form därför, som tagit sig uttryck i herr Sörenssons reservation.

För öfrigt förefaller det mig som om äfven reella skäl talade för ett bifall till densamma, ty, såsom i debatten förledet år med styrka betonades, finns det författare, hvilkas alster i formen utmärka sig för hög grad af konstnärlig skönhet, äfven om innehållet ej kan sägas vara skönlitterärt i egentlig bemärkelse. Det erinrades då i detta hänseende om Pontus Wikner, Hans Forssell och Esaias Tegnér, för att taga ett namn från hvardera af de religiösa, historiska och språkvetenskapliga områdena. Det synes mig som om äfven sådana författare borde kunna komma i beaktande vid utdelningen af ifrågavarande understöd. I Danmark befintliga, nyss omnämnda anslag äro också af den art, att de omfatta alla dessa olika kategorier. Äfven om det nu föreslagna beloppet är ganska litet, synes det mig, som om man i alla fall redan första gången det beviljas, bör gifva åt det samma den ram, som man afser att det vid en eventuell ökning framdeles skall bibehålla. Det förefaller mig också som om en anslutning till detta yrkande skulle vara ägnad att åtminstone i någon mån häfva de betänkligheter, som framhöllos af den siste ärade talaren.

Jag anhåller därför, herr grefve och talman, att få yrka bifall till herr Sörenssons reservation.

Grefve Wachtmeister, Hugo: Af friherre Palmstiernas anförande framgick, att det är misstämning öfver den nutida svenska litteraturens beskaffenhet, som föranledt utskottets afslagsyrkande. Jag undrar emellertid, om de herrar, som hysa denna misstämning, verkligen gjort sig en fullt klar och opartisk bild af ifrågavarande litteratur. Bör den bedömas efter de yngre oroliga andarne, som utan jämvikt trefva sig fram, eller efter dem, som nått den konstnärliga mognaden? Det ifrågasatta anslaget afser ju icke att vara ett understöd och en uppmaning åt de förra, om hvilkas framtid man intet vet, utan en tacksamhetsgård, eller om man så vill, en statsaföring till de senare.

Och vi hafva icke så få författare inom denna senare grupp, trots friherre Palmstiernas mening, att vår litteratur befinner sig i en dekadansperiod. Rent objektivt sedt tror jag snarare, att vår svenska litteratur för närvarande, åtminstone i rent konstnärligt afseende, står högre, än den kanske någonsin förr gjort. Jag skall icke härvidlag nämna några namn — det vore icke på sin plats. Den personliga uppfattningen af författarnes betydelse, smakriktning eller etik får väl icke här spela in. Det gäller ju icke att belöna märkes-

männen för vare sig den ena eller den andra smakriktningen, utan att gifva dem samtliga, så långt ske kan, känslan af ett stöd i samhället, en känsla som komme att skänka dem arbetslugn och arbetsglädje. Detta kan väl icke anses vara att uppmuntra den osunda litteraturen.

Det skulle blifva för långt att här återupprepa de skäl, som förlidet är anfördes, hvarför det synes vara statens skyldighet såväl som intresse att skänka erkännande åt dessa märkesmän, som obestriddligen göra stora insatser i folkets andliga lif. Skyldighet, emedan inom de små staterna en tillfredsställande bergning icke kan beredas åt skönlitterära författare på grund af det inskränkta språkområdet; intresse, emedan det endast är genom den andliga odlingen, som de små folken kunna göra sig bemärkta inom den civiliserade världen, och skönlitteraturen är denna odlings vackraste och lättast tillgängliga blomma.

Jag tillåter mig härifrån öfvergå till den reservation, som afgifvits af herr Sörensson. Jag skulle egentligen icke hafva något att invända emot densamma, om den icke strängt taget fölle utom förslaget ram. Anslaget afser icke att utgöra belöning åt unga förhoppningsfulla författare, utan åt dem som redan nått fram till konstnärlighet. Men de författare på det religiösa, historiska och språkvetenskapliga området m. m., som redan vunnit allmänt och stadgad erkännande, kunna väl nästan undantagslöst antagas hafva en fast anställning i samhället, vid universitet eller dylikt, och böra således hafva kommit öfver de ekonomiska svårigheterna.

Ett afsevärdt antal ledamöter från Andra Kammaren hafva ju i år reserverat sig mot utskottets beslut, hvarför det kan antagas finnas utsikter för att motionen där vinner framgång. Jag hemställer då till herrarne, huruvida det vore lämpligt att denna kammare afsloge framställningen. Ett sådant afslag skulle måhända af den stora allmänheten, som dock hyser ett visst intresse för denna sak, uppfattas innebära bristande bildningsvänlighet, och däraf har kammaren, tror jag, icke gjort sig förtjänt.

Herr talman, jag yrkar bifall till den af grefve Fredrik Wachtmeister m. fl. afgifna reservationen.

Herr Törneblad: Herr talman, mina herrar! Då jag låtit anteckna mig såsom reservant, vill jag angifva mina motiv därtill.

Jag instämmer icke i den uppfattning som reservanten herr Sörensson har, därför att jag tror, att man icke får för mycket på en gång utsträcka anslaget natur. Det torde vara tillräckligt, då det i själfva verket icke är afsedt att vara mer än 10,000 kronor hvart och ett af vissa år, att begränsa det till egentligen skönlitterära eller vittra författare. Hvad de utmärkta vetenskapliga författare, som kunna begagna sig af en konstnärlig form beträffar, falla deras prestationer i viss mån inom ett annat område och för dem kan det finnas uppmuntran af annat slag jämte eggelsen från deras egen vetenskapliga sträfvan. De vittra författarne åter hafva en annan ställning, och jag hade föreställt mig, att anslaget skulle kunna utgå, såsom författareföreningen föreslagit, på det sätt, att utmärkta för-

Angående fast understöd åt skönlitterära författare.

(Forts)

Angående fast understöd åt skönlitterära författare. fattare, hvilkas utkomst icke af löneförmåner eller eljest vore betryggad, erhöle fasta understöd och att tillfälliga honorar utginge vare sig till dem eller såsom uppmuntran till lofvande yngre skriftställare. Det är således afsedt både det ena och det andra.

(Forts.)

Hvad nu beträffar själfva den hufvudsakliga anledningen till att förslaget enligt min tanke bör bifallas, söker jag den däri, att Riksdagen på senare tiden synnerligen ifrigt uppmuntrat kulturella intressen på olika områden, men det rent skönlitterära intresset står nästan alldeles tillbakasatt. Om vi jämföra alla de poster, som finnas här under denna hufvudtitel, skola vi finna, att det är nästan ingenting som utgår till vitterheten såsom sådan, och jag tror, att för ett jämt afvägande af statens understöd, det kunde vara skäl att ihågkomma äfven den. Jag är visserligen icke blind för, att anspråk kunna framställas till förmån för smakriktningar och lifslinjer, som man icke gillar, men jag vill också icke påstå, att hvarje sådan är förtjänt af understöd, om också formen är god. Jag föreställer mig emellertid, att tillvaron af ett sådant anslag, om det utdelas med sakkunskap och opartiskhet, skall bidraga att höja nivån af vår vitterhet, och jag kan icke värja mig för den tanken, att nivån af vår vitterhet behöfver höjas. Det är visserligen sant, att man ser åtskilliga försök i den ena eller andra vägen af mer eller mindre — i synnerhet mindre — vederhäftiga pressartiklar berömmas eller till och med höjas till skyarna, men det är icke sådana som jag för min del afser, utan jag håller före, att sådana blommor, som kunna trifvas och höja sig öfver det vanliga ogräset, hvilket för närvarande visserligen tagit stark fart, äro förtjänta af uppmuntran och trefnad. Vi hafva i dag bland annat anslagit en summa, visserligen icke så stor men dock något, till musikhistoriska muséet, och jag kan erinra om många andra. Jag tror således, att vi icke göra orätt om vi äfven anslå åtminstone på försök en summa åt vittra författare, naturligtvis allt i den tanken, att de understöd och uppmuntringar, som utdelas, skola utdelas efter noggrann pröfning och med beaktande af alla förhållanden, som på saken inverka, samt framför allt i syfte att, såsom jag redan nämnt, nivån af våra vittra skapelser må blifva höjd. Jag yrkar bifall till greffe Wachtmeisters reservation.

Herr Fahlbeck: Det är otvifvelaktigt, att det förslag, som af motionären framstälts och som omfattats af många reservanter, bland dem en ledamot i denna kammare, har stora skäl för sig först och främst med hänsyn till det behof som föreligger. Man skall vara inne i de litterära förhållandena, för att veta huru stora svårigheterna i vårt land äro för dem, som ägna sig åt såväl litterärt som vetenskapligt skriftställer. Jag har själf erfarenhet i denna sak, hvad beträffar vetenskaplig verksamhet, ty, i förbigående sagdt, ett arbete, som jag publicerat, kostade mig i kontant utlägg, innan det trycktes mellan 6 och 7,000 kronor, en summa, som jag icke fått och aldrig får tillbaka. Jag är öfvertygad om, att de fleste vetenskapsmän fått göra liknande erfarenheter. Detta om den vetenskapliga författarverksamheten, men, mina herrar, detsamma gäller nog också beträffande den skönlitterära, ehuru naturligtvis icke på det sättet

ty då skulle det visserligen icke skrivas en enda bok. Men med den lilla publik, som finnes i vårt land, är det uppenbart, att honoren måste bliwa små och skriftstället i följd däraf en kamp för existensen, hvilket måste i hög grad påverka den litterära alstringen. Det finns ingenting, som så förstör en människa som att nödgas skriva för lifvet, så att säga för det dagliga uppehållet. De invändningar mot det föreslagna understödet, som låtit höra sig både sista gången frågan var före och nu i dag, hämta stöd från den moderna skönlitteraturens art, och jag måste gifva dem, som framställt invändningarna, rätt i många afseenden. Den moderna skönlitteraturen i vårt land har kommit, åtminstone på vissa håll, in på en riktning som måste betecknas som dekadans. Det är att beklaga, att icke dessa unge män gripits af den nationella lyftning, som eljest visat sig på så många områden i vårt land, utan alltjämt hålla sig helst vid lifvets nattsidor. I stället för att framställa det normala, sunda och friska, dröja de gärna vid det patologiska, för att icke säga rent af det perversa. Jag beklagar detta. Men, mina herrar, hvad är botemedlet häremot? Det är endast, att litteraturen får tillfälle att ytterligare utveckla sig. Då kommer den att växa upp och själf undertrycka dessa alster af en osund fantasi, såsom hvetet under gynnsamma förhållanden förkväver det ogräs, som finnes på åkern. Men för att det skall gå så, behöfvas uppmuntran och understöd. Ett understöd af förevarande slag är därför af mycket stor betydelse för själfva litteraturens art och beskaffenhet. Det synes sannolikt, att de, som nu skriva för att få publik och därför skriva mera sensationellt än de eljest skulle göra, komma att söka sig andra ämnen och gå i annan riktning, om de mindre pressas ut och skriva utaf omsorgen för det dagliga brödet. Botemedlet mot de med rätta öfverklagade missriktningarna inom vår litteratur är sålunda, att denna får utveckla sig under gynnsammare yttre förhållanden. Jag är öfvertygad om att den då skall bliwa till heder och ära för vårt land och den kulturbärare, om hvilken man talat.

Svårigheten med denna sak ligger emellertid uti tillsättandet af sakkunnige, den nämnd, som skall bestämma, hvilka författare som skola bliwa delaktiga af detta understöd. Den svårigheten är särskildt stor därför att koteriväsendet säkerligen ingenstädes i världen florerar värre än här i Stockholm, och det såväl i den vetenskapliga världen, akademier och lärda samfund, som inom konsten och litteraturen. Detta koteriväsende gör det nämligen vanskligt att få till stånd en lämplig nämnd, om denna skall tagas, såsom motionären antydt, uteslutande härifrån. Huru denna nämnd sammansättes är emellertid en ytterst viktig sak, ty därpå beror i själfva verket, huruvida understöden komma dem till godo, som rätteligen böra ha dem. För min del anser jag sålunda, att universitetsprofessorerna i litteratur och konsthistoria böra sättas in i en sådan nämnd jämte någon eller några ledamöter af svenska akademien och någon af författareföreningen, men det får icke tagas personer uteslutande från Stockholm och dess litterära koterier, ty då kan det gå ganska illa med detta anslag. Emellertid hoppas jag, att Kungl. Maj:t, som har att afgöra öfver denna sak, noga beaktar nu antydda förhållanden

Angående
fast under-
stöd åt skon-
litterära för-
fattare.
(Forts.)

*Angående
fast under-
stöd åt skön-
litterära för-
fattare.
(Forts.)*

och ser till, att nämnden får den bästa möjliga sammansättning; och om så sker, är jag förvissad om att ingenting annat än godt är att vänta af detta anslag. Dessa äro de sakliga skäl, på hvilka jag tillstyrker reservationen.

En annan omständighet, som kunde göra mig betänksam, är, att ett så pass betydande anslag af Riksdagen beviljas på grund af motion. Jag är i princip motståndare mot att på enskild motionärs tillskyndan Riksdagen beslutar utgifter, men i detta fall är att märka, att Kungl. Maj:t själf förlidet är framlagt förslag i ämnet. Motionären har i Kungl. Maj:ts proposition från föregående år ett fullgiltigt stöd för sitt förslag, och då kunna icke heller de principiella betänkligheter jag byser väga tungt, hvarför jag, herr talman, ber att få förorda bifall till greve Fredrik Wachmeisters m. fl:s reservation.

Herr Clason: Man har emot det förslag jag framställt gjort den anmärkningen, att, för den händelse det gäfves åt anslaget en vidare ram, det icke på de af mig förordade områdena skulle finnas lämpliga kandidater att komma i åtnjutande af detsamma. Jag skall lämna därhän, om sådana *finnas* för ögonblicket eller icke — det torde icke vara så lätt att på rak arm afgöra — men med bestämdhet vill jag påstå, att sådana *funnits*. Jag vill i detta fall erinra om ett sådant namn som Pontus Wikner, hvilkens ställning länge var mycket blygsam och som omsider för att ernå högre befordran måste lämna Sverige. Det kan hända, att flere sådana män framdeles kunna komma att framträda.

Därtill kommer, att, sasom herr Törnebladh påpekade, anslaget också skulle vara till för att gifva tillfälliga bidrag åt yngre vitterhetsidkare, och sådana finnas naturligtvis äfven på de af mig nämnda områdena.

Hvilka anordningar sedan skola vidtagas för utdelningen af anslaget, är en sak för sig, men nog föreställer jag mig, att Kungl. Maj:t kan vidtaga åtgärder, som kunna förhindra att, såsom en talare antydde, utdelningen skall komma att ske af ett »sällskap för inbördes beundran.» Men om man ger åt anslaget en vidare ram, torde det väl ock kunna hända, att nämnden kommer att blifva flylligare sammansatt. Jag vidhåller alltså mitt yrkande.

Herr Heüman: Just de sakliga skäl, som friherre Palmstierna anförde för afslag på reservationen, äro för mig skäl att yrka bifall till densamma. Det kan ju icke undgås, särskildt för oss präster, som hafva vår verksamhet förlagd i hufvudstaden, att se, huru dagens smutslitteratur rifver ned samhällsinstitutionerna och inverkar skadligt på vår ungdom. Då är det klart, att man frågar sig: finns det icke något medel emot detta? Jo, endast det medlet att få fram författare, som veta att höja idealen; och hvarför finns det ingen möjlighet att få fram sådana författare? Nej, svaras rundt omkring, det lönar sig icke; sådana böcker gå icke i marknaden, och de vilja icke sälja sin äsikt för att få fram alster i marknaden af hvilken beskaffenhet som helst. Det synes mig verkligen vara på tiden, att

staten tager om hand denna sak och söker medverka till att få fram en god skönlitteratur från våra goda författare, och jag kan icke se annat än att ett af dessa medel är hvad reservationen innehåller. Jag finner bedröfligt, att vårt land i långa tider stått på en sådan punkt, att anslaget till ett för hela landets fostran och särskildt för vår ungdom så viktigt ändamål som att få fram en god skönlitteratur utgjort endast 6,000 kronor.

Jag hyser ingen farhåga i afseende å den nämnd, som skall bedöma denna sak. Jag är öfvertygad, att när det blifvit uttaladt här i Riksdagen, att man just velat hafva en motvikt mot tidens dekadanslitteratur, så låter Kungl. Maj:t sig angeläget vara att sammansätta nämnden så, att det icke kommer i fråga en sådan ensidighet, som man här uttalat farhågor för. Jag tycker, att det anstår Nobels land att här verkligen taga ett stort tag för att lyfta vår litteratur upp till en ståndpunkt, som kan vara samhället värdig. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande punkt vore framställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af grefve Wachtmeister, Fredrik, m. fl. vid denna punkt afgifna reservation; och 3:o) att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innehölles i den af herr Sörensson vid punkten anförda reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af det under 2:o) här ofvan upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 173—179.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 180 och 181.

Lades till handlingarna.

Punkten 182.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 15 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 123, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser i fråga om försäljning och utarrendering af kronan tillhörig fast egendom samt en i ämnet väckt motion.

I en den 12 april 1907 till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 167) hade

*Angående
ändrade be-
stämmelser i
fråga om
försäljning
och utarren-
dering af
kronans fasta
egendom.*

Angående
ändrade be-
stämmelser i
fråga om
försäljning
och utarren-
dering af
kronans fasta
egendom.
(Forts.)

Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsproto-
kollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen
att för sin del besluta,

dels, med upphäfvande af hvad förut stadgats häremot stridande,
att, då försäljning af kronan tillhörig fast egendom på grund af
gällande bestämmelser skulle äga rum å offentlig auktion, skulle
iakttagas:

att auktionen förrättades inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande
i länet å landskontoret eller, därest Kungl. Maj:ts befallningshafvande
funne särskilda omständigheter därtill föranleda, af vederbörande
kronofogde eller annan särskildt förordnad kronobetjänt å af Kungl.
Maj:ts befallningshafvande bestämd plats i den ort, där fastigheten
vore belägen,

samt att skriftliga anbud ej finge mottagas;

dels ock att 7:de punkten i kungl. kungörelsen den 10 november
1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jord-
bruksdomäner skulle erhålla angifven ändrad lydelse.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade utskottet till
behandling förehaft en af herr *C. E. Johansson* i Rönna inom Andra
Kammaren väckt motion (n:o 28), däruti han hemställt, att Riksdagen
måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande af förslag
till sådana bestämmelser, att vid försäljning af kronodomäner arren-
dator, som innehaft domänen de sista 10 åren, måtte tillerkännas
optionsrätt till högsta afgifna anbudet, där detta icke understiger det
uppskattade saluvärdet.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt,

a) att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifråga-
varande proposition, att Riksdagen för sin del beslöte:

dels, med upphäfvande af hvad förut stadgats häremot stridande,
att då försäljning af kronan tillhörig fast egendom på grund af gäl-
lande bestämmelser skall äga rum å offentlig auktion, skall iakttagas:

att auktionen förrättas inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande i
länet å landskontoret eller, därest Kungl. Maj:ts befallningshafvande
finner särskilda omständigheter därtill föranleda, af vederbörande
kronofogde eller annan särskildt förordnad kronobetjänt å af Kungl.
Maj:ts befallningshafvande bestämd plats i den ort, där fastigheten
är belägen; samt

att vid försäljning af kronoegendomar och därifrån afsöndrade
lägenheter må före auktionen till Kungl. Maj:ts befallningshafvande
få ingifvas skriftliga, förseglade anbud, hvilka, sedan det muntliga
utropet blifvit med klubbslag afslutadt, öppnas och jämte de erhållna
muntliga anbuden underställas domänstyrelsens pröfning;

dels ock att 7:de punkten i kungl. kungörelsen den 10 november
1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jord-
bruksdomäner skall erhålla följande ändrade lydelse:

7:o) Sedan arrendevillkoren blifvit af domänstyrelsen fastställda,
skall, därest förre arrendatorn enligt äldre kontrakt är berättigad till

optionsrätt eller innehaft arrendet så lång tid, att denna tillsammans med återstående delen af arrendetiden uppgår till fem år, och han egendomen väl brukat, hvilket tillhör domänstyrelsen att efter därom vid arrendeuppskattningen och af Kungl. Maj:ts befallningshafvande afgifna yttranden pröfva, arrendet, innan detsamma offentligen utbjudes, till det fastställda arrendevärdet hembjudas förre arrendatorn eller, i händelse han med döden afgått, hans änka och barn; börande i senare fallet, därest arrendatorn efterlämnat både änka och barn eller flera barn, dessa föreläggas att, om de vilja arrendet gemensamt bibehålla, till handhafvande för deras räkning af egendomens skötsel anmäla lämplig person.

*Angående
ändrade be-
stämnelser i
fråga om
försäljning
och utarrend-
ering af
kronans fasta
egendom.
(Forts.)*

Har under de sista fem arrendeåren arrendators stärbhusdelägare efter medgifvande af domänstyrelsen fått öfvertaga arrendet, eller har under samma tid med domänstyrelsens tillstånd arrendator å barn eller måg öfverlätit arrenderätten, äger vid nya utarrenderingen den, som på sådant sätt blifvit innehafvare af arrenderätten, för åtnjutande af optionsrätt räkna sig till godo den tid, hvarunder företrädaren varit i besittning af arrendet.

Har arrenderätt öfverlätit på arrendators löftesmän för arrendet eller öfvergått till i konkurs försatt arrendators konkursbo eller blifvit af konkursförvaltningen försäld, må, därest arrendatorn uppfyllt de för optionsrätts åtnjutande föreskrifna villkor, löftesmännen, konkursboet eller den, till hvilken arrenderätten blifvit af konkursförvaltningen försäld, äga optionsrätt vid egendomens förnyade utarrendering, oaktadt löftesmännen, konkursboet eller öfverlättelsetagaren då icke innehaft arrendet i så lång tid, att denna tillsammans med återstående delen af arrendetiden uppgår till fem år, dock, då arrendet öfvergått till arrendelöftesmän eller arrendators konkursbo, med enahanda förbehåll beträffande viss persons anställande för egendomens skötsel, som här ofvan gjorts i afseende å arrendets öfvertagande af arrendators änka och barn.

Göres ej inom förelagd tid anmälan om arrendets öfvertagande, eller varder ej, då, enligt hvad här ofvan stadgats, viss person skall anställas för egendomens skötsel, härtill inom sådan tid anmäld person, som af domänstyrelsen godkännes, anses optionsrätten förfallen, och varde i sådant fall eller då optionsrätt ej äger rum, efter kungörelse, som skall innefatta egendomsbeskrifning, underrättelse om arrendevillkoren och det arrendevärde, domänstyrelsen ansett egendomen böra betinga, samt öfriga nödiga anvisningar, arrendet utbjudet å offentlig auktion, hvilken förrättas inför Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet å landskontoret eller, därest Kungl. Maj:ts befallningshafvande finner särskilda omständigheter därtill föranleda, af vederbörande kronofogde eller annan särskildt förordnad kronobetjänt å af Kungl. Maj:ts befallningshafvande bestämd plats i den ort, där fastigheten är belägen.

Före auktionen må jämväl skriftliga förseglade anbud ingifvas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hvilka anbud, sedan det muntliga anbudet blifvit med klubbslag afslutadt, öppnas och jänte de erhållna muntliga anbudena underställas domänstyrelsens pröfning.

Styrelsen äger till arrendator antaga den högstbjudande, som för

Angående
ändrade be-
stämmelser i
fråga om
försäljning
och utarren-
dering af
kronans fasta
egendom.
(Forts.)

sitt anbud ställt godkänd säkerhet, där anmärkning emot hans frejd icke förekommit och han icke förverkat arrenderätt till kronoegendom under sådana omständigheter, att styrelsen finner honom till arrendator olämplig. Är antagligt anbud, motsvarande minst det åsatta arrendevärdet, icke afgifvet, bör arrendet å ny auktion utbjudas.

På styrelsen ankomme därefter att, med iakttagande af ofvan stadgade villkor i afseende å säkerheten samt arrendatorns person och frejd, arrendet åt den vid senare auktionen högstbjudande upplåta eller, i händelse antagligt anbud därvid icke erhållits, om egendomens skötsel tills vidare efter omständigheterna förordna.

Ej må någon klaga däröfver att hars anbud ej antagits.»

samt b) att herr C. E. Johanssons förenämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr statsrådet Petersson, Alfred: Herr grefve och talman, mina herrar! Statsutskottet har i det nu föredragna utlåtandet föreslagit i ett viktigt afseende en afvikelse från Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har nämligen föreslagit, att förfarandet såväl vid försäljning af kronodomäner som vid bortarrendering af kronoegendomar skulle förenklas därhän, att sådana öfverlätelser skulle, där de icke skedde under hand, ävägbringas genom offentlig auktion, att sådan auktion skulle förrättas endast på ett ställe, att skriftliga anbud, där sådana nu förekomma, nämligen vid bortarrendering af kronoegendomar, ej vidare skulle få emottagas, och att sålunda eventuella spekulanter fullständigt skulle veta, hvad de hade att rätta sig efter, på det att deras uppträdande vid auktionen ej, såsom mången gång nu är fallet, skulle blifva ett spegelfäkteri. Nu har utskottet visserligen för sin del föreslagit borttagandet af den dubbla auktioneringen, men i stället har utskottet velat införa det förfarandet, att skriftliga anbud skulle i alla dessa fall, då auktion hålles, få emottagas af auktionsförrättaren och öppnas, sedan auktionen blifvit afslutad.

Jag skall först bedja att få klargöra, hvilka bestämmelser för närvarande gälla på förevarande område. Vid försäljning af kronan tillhörande hemman gäller, att de skola å offentlig auktion försäljas, och något stadgande om dubbel auktionering i detta fall finnes icke, men däremot finnes i 1888 års bref en uttrycklig föreskrift, att skriftliga anbud ej få af auktionsförrättaren emottagas. Nu har emellertid det genom praxis så småningom arbetat sig in i detta hänseende, att man nästan öfverallt, där auktioner hållas för försäljning af kronans egendomar, förrättar två auktioner, nämligen dels inför Konungens befallningshafvande i länet och dels i orten, där egendomen är belägen. Men någon föreskrift finnes icke för närvarande i detta fall om hållande af två auktioner. Vid försäljning af lägenheter, som upplåtas från kronodomäner, för att lämna personer tillfälle att förvärfva sig egna jordbruk, är i vissa fall enligt 1896 års kungl. bref föreskrifvet, att två auktioner skola äga rum, nämligen då inga anbud ingifvits, eller också då de anbud, som ingifvits, icke äro försedda med vederhäftighetsbetyg eller i ett eller annat afseende äro ofullständiga; men äfven i dessa fall är mottagandet af skrift-

liga anbud förbjudet. I fråga om arrendenupplåtelser däremot är det föreskrifvet, att auktion skall hållas på två ställen, och det är också medgifvet, att skriftliga anbud i detta fall få förekomma.

Nu skref emellertid Riksdagen förra året till Kungl. Maj:t med anledning af väckta motioner och begärde utredning af Kungl. Maj:t och förslag i syfte, att det dubbla auktionsförfarandet skulle borttagas, men Riksdagen uttalade redan då den mening, att skriftliga anbud skulle få ersätta de dubbla auktionerna i de fall, då detta förut icke medgifvits. Denna fråga har varit föremål för yttrande af domänstyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de olika länen, och här föreligger nu det förslag, som är frukten af Riksdagens skrivelse. Domänstyrelsen har, såsom framgår af detta betänkande, varit af den mening, att ifrågavarande procedur borde förenklas, att de två auktionerna borde tagas bort och ersättas af en enda, samt att de skriftliga anbuden skulle upphöra. Domänstyrelsen yttrade i detta afseende: »I likhet med flera Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge emellertid styrelsen rätten att aflämna förseglade anbud förrycka auktionsförfarandet. Fri och öppen täflan vore enligt styrelsens åsikt det bästa och staten mest värdiga förfaringssättet. Att införa ett tillvägagångssätt, som verkade hindrande för en dylik täflan, syntes styrelsen ej välbetänkt, i synnerhet som någon anledning att med särskilda medel skydda sig för underpris ej torde förefinnas för kronan». Åtskilliga af de Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som yttrat sig i frågan, hafva varit af samma mening, d. v. s. den, att förfarandet med skriftliga anbud vore förhatligt och egnadt att förrycka auktionsförfarandet samt att i många fall hindra intresset hos eventuella spekulanter. Jag får säga, att jag i detta fall är af fullkomligt samma mening som domänstyrelsen och de Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som yttrat sig mot de skriftliga anbuden.

För min del kan jag icke finna annat, än att rätta sättet för åstadkommande af en fullt lojal och öppen täflan mellan spekulanter såväl vid försäljning som bortarrendering af kronodomäner är, att offentliga auktioner hållas, där hvar och en af spekulanterna får afgifva bud och öfverbud, men där de äfven få tillfälle att veta, hvad de göra och förvissa sig om, hvem det är, som afgifver högsta anbudet, och hvars anbud sålunda blifver antaget. Skulle skriftliga anbud få förekomma, kan ingen på auktionen uppträdande spekulant veta, hvilken det är, hvars bud blifver antaget eller icke blifver antaget, ty det kan alltid förefinnas ett skriftligt anbud, som öfverstiger det på auktionen afgifna budet, och i många fall kan det, såsom domänstyrelsen påpekar, alldeles afbålla spekulanter från att uppträda vid auktionen, när de skola — förlåt mig uttrycket — leka blindbock.

Det är ett annat förhållande, hvarå det också härvidlag är värdt att fästa afseende, och det är, att så snart en egendom skall försäljas, förlorar arrendatorn den optionsrätt, som han äger. Det kan ofta vara fallet, att en man nedlagt ett lifslångt arbete på en egendom och hans förfäder före honom, samt att denna är af den beskaffenhet, att Kungl. Maj:t besluter, att den skall försäljas. Finge

*Angående
ändrade be-
stämnelser i
fråga om
försäljning
och utarren-
dering af
kronans fasta
egendom.*

(Forts.)

*Angående
ändrade be-
stämmelser
fråga om
försäljning
och utarven-
dering af
kronans fasta
egendom.
(Forts.)*

den fortfarande arrenderas, hade han haft sin optionsrätt kvar, såvida han skött sig ordentligt. Nu skall auktion äga rum. Mannen i fråga är bunden vid egendomen med starka band och det kanske finnes ekonomisk möjlighet för honom att köpa densamma, men han har ingen möjlighet att förvissa sig om, att han verkligen blifver ägare till egendomen. Han infinner sig vid auktionen och afgifver högsta anbudet, men det kan finnas skriftligt anbud, hvarom han icke har någon kännedom, till följd hvaraf det af honom afgifna budet icke blifver antaget. Jag tror icke, att detta förfarande från kronans sida är fullt värdigt, när man, genom att gifva dessa arrendatorer optionsrätt, velat gifva dem tillfälle att bibehålla de af dem innehafda egendomarna och sitta kvar på desamma. Och hvad skulle vinnas genom dessa skriftliga anbud? Jo, menar utskottet, man skall vinna det, att man skall få någon trygghet däremot, att någon sammanslutning icke kommer att äga rum mellan spekulanterna, t. ex. på grund af mutor o. d., så att täflan dem emellan icke kommer att äga rum. Jag tror, att detta misstroende i detta fall icke har tillräckligt goda skäl för sig, ty för det första har man ingen erfarenhet, att något sådant inträffar vid auktioner, som hållas å enskilda egendomar, eller att man i sådana fall behöft söka skydd genom skriftliga anbud, och för det andra har kronan korrektiv mot ett dylikt tillvägagående, ty nu för tiden anställas mycket noggranna värderingar vid försäljning och utarrendering af kronodomäner, dessa värderingar verkställas af dels domänintendenten, dels af utaf landsting och hushållningssällskap utsedde värderingsmän, d. v. s. åtminstone i vår tid af synnerligen omdömesgilla personer. När ett anbud understiger värderingssumman, antages i allmänhet icke anbudet. Kungl. Maj:ts pröfvar i hvarje fall anbud, när det är fråga om försäljning, och domänstyrelsen, när det gäller utarrendering af kronodomäner, och i denna pröfning hafva vi att finna korrektivet mot att sammanslutningar mellan spekulanter i ofvan angifna syfte skola äga rum.

För öfrigt vill jag säga, att genom det förslag, som utskottet här förordat, sker efter mitt förmenande icke någon förbättring i det nuvarande förfarandet i detta afseende, utan snarare en försämring åtminstone i fråga om försäljning af kronoegendomar, ty nu är det dels förbudet, att skriftliga anbud på förhand få ingifvas, och dels icke påbudet, att auktion på två ställen skall hållas. Men om utskottets utlåtande antages, blir förfarandet därigenom i så måtto mera inveckladt, att skriftliga anbud alltid få ingifvas.

Jag skulle därför för min del anse det vara synnerligen klokt af Riksdagen att antaga Kungl. Maj:ts förslag i stället för utskottets i detta afseende.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag har reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit, och orsaken, hvarför jag reserverat mig, har varit den, att jag till fullo delar de åsikter, som nyss uttalats af herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, och jag vill icke trötta kammaren med att vidare utveckla de skäl; som han så väl framlade, utan endast bedja att få inskränka mig till att yrka bifall till den kungl. propositionen oförändrad.

Herr Wijk, Ivar: Herr grefve och talman, mina herrar! Med anledning af vid förra riksdagen väckta motioner, i hvilka man begärde, att förfarandet med två auktioner måtte upphöra, beslöt Riksdagen aflåta en skrivelse till Kungl. Maj:t, i hvilken Riksdagen uttalade, att den ena auktionen borde borttagas och att sålunda endast en skulle finnas kvar, hvilken företrädesvis borde hållas inför Konungens befallningshafvande; men Riksdagen bestämde då såsom villkor för en tillstyrkan af en sådan ändring i försäljningssättet, att föreskrift skulle meddelas därom, att ej blott vid försäljning utan äfven vid utarrendering af kronans egendomar och därifrån afsöndrade lägenheter måtte före auktionen till Kungl. Maj:ts befallningshafvande kunna ingifvas skriftliga förseglade anbud, hvilka, sedan det muntliga utropet blifvit med klubbslag afslutadt, skulle öppnas och jänte de erhållna muntliga anbuden underställas domänstyrelsens pröfning. Härigenom ville Riksdagen förekomma, att vid auktionen en spekulant genom mellangift kunde förmå en annan att afstå från anbuds afgifvande eller på annat sätt föranleda auktionsbeloppets nedbringande. Det är just detta, som varit skälet, hvarför man icke velat taga bort de skriftliga anbuden, då man vet, att det existerat fall, då spekulanter köpts undan. Det kunde kanske icke vara så farligt nu att borttaga desamma, om man kunde fullständigt lita på att uppskattningen såväl af jorden som skogen vore fullkomligt tillförlitlig, och det är att hoppas, att så nu är fallet, men att det förekommit fall, då så icke varit förhållandet, är tämligen känt, och för dessa fall kan man hysa sina betänkligheter mot en sådan förändring. Det förefaller ganska egendomligt, att, då Riksdagen aflåtit sin skrivelse förra året, man redan följande år söker uppriva Riksdagens beslut, och på grund häraf anser jag, att utskottet icke kunnat framkomma med annat förslag än det nu framställda. Därjämte ber jag att få framhålla, att de fleste af Konungens befallningshafvande, som yttrat sig i frågan, hafva uttalat sig för bibehållandet af de skriftliga anbuden, äfven om en eller annan af dem tillstyrkt deras borttagande. Jag har icke anledning att yrka annat än bifall till utskottets förslag.

*Angående
ändrade be-
stämmeiser i
fråga om
försäljning
och utarrendering af
kronans fasta
egendom.
(Forts.)*

Friherre Palmstierna: Jag ber att i likhet med herr Wijk få hemställa om bifall till utskottets förslag. Hvad nu beträffar auktioner på flera ställen, har anledningen till desamma varit den, att man icke skulle veta på det ena stället, hvad det bjödes på det andra, och sålunda kunna rätta sig därefter, utan att man skulle bjuda, hvad man ansåge egendomen vara värd. Detta har medfört åtskillig omgång och kostnad, hvarför Riksdagen begärt, att detta förfarande skulle upphöra, och härom hafva äfven Kungl. Maj:t och utskottet varit eniga. Riksdagen skref emellertid, att det borde finnas något som motvägde verkan af borttagandet af de två auktionerna, och denna motvikt skulle vara att finna i de skriftliga anbuden. Nu anser Kungl. Maj:t — och det har nyss framhållits af herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet — att det icke bör förekomma skriftliga anbud. Om man ser på sid. 8 i utskottets utlåtande, finner man likväl, att de fleste af Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansett,

Angående
ändrade be-
stämmelser i
fråga om
försäljning
och utarren-
dering af
kronansfasta
egendom.

(Forts.)

att skriftliga anbud böra kunna afgifvas såväl vid utarrenderingar som försäljningar. Men det är just de personer, som förrätta dessa auktioner, och som haft erfarenhet af desamma, och för min del vill jag säga, att äfven jag haft den erfarenheten, att det mer än en gång, ja, rätt många gånger, har slutits ringar, om jag så får uttrycka mig, för att nedpressa priset på kronoegendomar.

Nu är det särskildt två omständigheter, man har anfört i denna sak. Den ena är, att det skulle vara lojalt från statens sida att icke tillåta, att skriftliga anbud lades i bakhåll för eventuella spekulanter. Det föreligger icke något bakhåll, om spekulanterna på förhand veta, att skriftliga anbud få afgifvas, och om det skall vara lojalitet, skall sådan föreligga å båda hållen, icke blott å säljarens, utan äfven å köparens sida, och från detta kan man icke utgå. Den andra omständigheten är den, att man anser värderingen numera ske på sådant sätt, att staten får hvad den bör hafva, om den erhåller ett mot det vid värderingen af egendomen åsatta värde svarande belopp. Svårighet att bestämma detta värde föreligger endast med afseende å värdet af skogen. Ganska olika åsikter hafva härom gjort sig gällande. Det har bjudits dubbla summan mot hvad skogen värderats till. I det afseendet tror jag, att värderingen nu sker mycket omsorgsfullare. Men när nu skogstjänstemannen skall värdera skogen, huru skall han värdera den? Skall han göra det på det sättet och under den förutsättningen, att skogen skulle fortfarande finnas å egendomen och innehafvaren af densamma hafva husbehovsskog icke blott till bränsle utan ock till reparationer och ombyggnader? Under sådana förhållanden kan skogstjänstemannen icke värdera skogen så högt, ty skogen under sådana omständigheter har ett annat och mindre värde, än om den skulle öfvergå till en skogssköflare, som kan betala mer för densamma. Äfven om värderingen sker med största aktsamhet, är det ganska svårt att åstadkomma densamma riktigt. Men då spelar det en ganska stor roll, att man vet, att det finnes skriftliga anbud. Anbudsgifvarne bjuda, hvad de tycka, att de vilja gifva. Vill någon gifva mer, får han göra det.

Nu skall jag bedja att få säga några ord om punkten b), i hvilken punkt utskottet yttrat sig i fråga om herr Johanssons i Rönna motion. Enligt densamma skulle — se sid. 13 i utskottets utlåtande — den, som innehaft domänen de sista tio åren, äga optionsrätt till högsta afgifna anbudet, där detta icke understege det uppskattade saluvärdet. Det är tydligt, att någon auktion under sådana förhållanden icke kan äga rum; ty skall auktion hållas, kan ingen optionsrätt förefinnas. Om en person skall köpa på en auktion en egendom och vet, att hvilket pris han än bjuder för densamma, har en annan rätt att erhålla egendomen, till hvad tjänar det under sådana förhållanden att bjuda något pris? Under sådana omständigheter tror jag, att det är af vikt, att punkten bifalles i öfverensstämmelse med utskottets förslag.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Här har af herr Wijk och friherre Palmstierna uttalats, att man kan bysa sina tvifvel om den värdering, som alltid verkställes, innan en kronoegendom försäljes

eller utarrenderas, är tillförlitlig. Jag är den förste att erkänna, att i afseende ä värdering ä skog, har den vid många tillfällen visat sig vara mindre tillförlitlig, i det att skogen värderats för lågt.

Jag tror, att i allmänhet har kronan icke förlorat något eller nästan ingenting, därför att det funnits så många spekulanter på dessa mindre kronoegendomar, så att de hafva nog i allmänhet betalats fullt. Konkurrenten har gjort, att kronan fått tillräckligt betaldt. På senare tiden har det emellertid blifvit helt nya bestämmelser i detta hänseende. Och jag tror, att bestämmelserna nu äro sådana, att man kan vara alldeles säker på att äfven skogen blir fullt och ordentligt upptaxerad.

Nu säger friherre Palmstierna, att det är icke godt att värdera skogen, därför att man får lof att räkna ifrån husbehofsskogen, och det kan vara mycket olika meningar om, huru mycket som därtill behöfs. Ja, den anmärkningen skulle vara riktig, om det icke vore så, att dessa värderingsmän icke äga rättighet att beräkna husbehofsskogen särskildt, utan hela skogen, som finnes på hemmanet, skall utan undantag af någon viss del, taxeras och *uppräknas*. Denna uppräkning skall ligga till grund för värderingen, och den måste äfven insändas till domänstyrelsen, som i sin stad med denna uppräkning i handen har ganska lätt att kontrollera det pris, som erbjudes för kronoegendomen. Och eventuellt kan jag, om saken är tvistig, gå till Kungl. Maj:t, d. v. s. chefen för jordbruksdepartementet kan med denna värdering i handen ganska lätt bedöma, om det erbjudna priset kan antagas.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i punkten a). I afseende ä punkten b) har jag intet yrkande.

Friherre Tamm: Det kan nog vara djärft af mig att yttra mig i en fråga, som jag under riksdagens lopp icke studerat, men jag har däremot under föregående tider haft att göra med auktioner af kronans egendomar. Här har yttrats, att det skall handlas lojalt från bådas sida, och man måste erkänna, att utskottets förslag innebär en lojal behandling af frågan från kronans sida, men man är icke så säker på att spekulanterna skulle vara lika lojala vid auktionen. Det är just därför, att jag tror, att spekulanterna icke äro lojala, om med en illojal uppfattning det skall menas, att en spekulant, med åsidosättande af andras fördelar, söker åtkomma en egendom för billigaste pris. Jag tror icke, att egendomsspekulanterna äro altruister, utan de söka nog tillgodose sina egna intressen. Huru skall då en spekulant för att få bästa möjliga pris gå till väga? Jo, han skall inlämna ett anbud skriftligen på förhand till Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Är det anbudet tillräckligt högt, skall han akta sig att vid auktionen drifva upp priset. Är hans skriftliga anbud lägre än priset, som erbjudes vid auktionen, så har det icke gjort kronan någon skada, men är det skriftliga anbudet högre, så har den, som afgifvit detta, icke anledning att bjuda öfver de andra, och då förlorar kronan på det. Den metoden synes mig vara lättare att använda än den, som af afdelningens ordförande från utskottet angafs såsom ett medel till att få det lägsta priset, nämligen att de,

Angående
ändrade be-
stämnelser i
fråga om
försäljning
och utarren-
dering af
kronans fasta
egendom.
(Forts.)

Angående ändrade bestämmelser i fråga om försäljning och utarrendering af kronans fasta egendom. (Forts.)

som vid auktionen infinna sig, sluta en ring och komma öfverens att endast afgifva ett bud för att icke nödgas betala högre pris. Med anledning häraf tillåter jag mig instämma med grefve Wachtmeister.

Herr Odelberg, Theodor: Jag skall bara be att med anledning af den erfarenhet, som jag vunnit vid handläggning af dylika frågor under de fem år, jag varit chef för jordbruksdepartementet, i allo få instämma med nuvarande chefen för jordbruksdepartementet och yrka afslag på utskottets framställning och bifall till Kungl. Maj:ts proposition i föredragna punkten.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 15 och 16 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 124, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 11 under sjunde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om ersättning åt en pensionsfond för civila tjänstinnehafvare för vissa löneinnehållningar vid tullverket, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 14 och 15 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 60, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, dels ock sex med föranledande af denna proposition afgifna motioner.

Genom en den 10 januari 1907 aflämnad proposition, n:o 10, hvilken af båda kamrarna till lagutskottet hänvisats, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

I sammanhang med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft sex särskilda, i anledning af propositionen väckta, till utskottet öfverlämnade motioner, nämligen:

- 1:o af herr *M. Unger* (motion inom Första Kammaren n:o 56); *Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.*
- 2:o af herr *H. Fahlén* (motion inom Första Kammaren n:o 60);
- 3:o af herr *E. A. Enhörning* (motion inom Första Kammaren n:o 61);
- 4:o af herr *D. Persson* i Tällberg (motion inom Andra Kammar- (Forts.)
ren n:o 213);
- 5:o af herr *C. A. Lindhagen* (motion inom Andra Kammar-
ren n:o 242); och
- 6:o af herr *A. A. Eriksson* i Rödsta (motion inom Andra Kam-
maren n:o 259).

Utskottet hade af anförda skäl hemställt:

1:o att Riksdagen, under förklarande att Kungl. Maj:ts ifråga-
varande proposition icke kunnat i oförändradt skick antagas, ville
— med afslag å herr *Lindhagens* motion n:o 242 och herr *Erikssons*
i Rödsta motion n:o 259 — i anledning af propositionen och herr
Fahléns motion n:o 60, herr *Enhörnings* motion n:o 61 samt herr *D.*
Perssons i Tällberg motion n:o 213, för sin del antaga förslag till
lag, innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å
landet inom Norrland och Dalarne, så lydande, som utskottets utlä-
tande utvisade; samt

2:o att herr Ungers motion n:o 56 måtte anses besvarad genom
hvad utskottet under 1:o här ofvan hemställt.

Reservationer hade anförts af, bland andra, herr *Sjöcrona*, hvil-
ken dock ej angifvit sin mening, samt af herrar *G. Andersson*, *He-*
denstierna, *E. Lorentz Petersson* och *Magnuson*, som hufvudsakligen
på de skäl herr Unger i sin motion anført påyrkat, att den ifråga-
varande kungl. propositionen måtte varda af Riksdagen afslagen.

Vid utlåtandets föredragning begärdes ordet af

herr *Sjöcrona*, som yttrade: I afseende på föredragningen af
detta betänkande hemställer jag, att betänkandet måtte punktvis före-
dragas, att i fråga om det i 1:o-punkten förekommande förslag bör-
jan göres med § 1, därvid öfverläggningen må röra sig om förslaget
i sin helhet, att paragraferna därefter föredragas i följd efter hvar-
andra, endast med det undantag, att till följd af herr *Fahléns* motion
§ 6 föredrages först efter § 18, att paragraferna icke behöfva upp-
läsas i annat fall, än att uppläsningen af någon paragraf begäres,
och att, i händelse någon eller flera eller färre af paragraferna skulle
blifva till utskottet återremitterade, utskottet må hafva rättighet att
föreslå de jämkningar i redan behandlade paragrafer, som möjligen
kunna af ett senare utlåtande föranledas.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)

Punkten 1.

Utskottets lagförslag.

1 §.

Föreliggande paragraf lydte sålunda:

Arrendeaftal skall upprättas skriftligen, och varde i afhandlingen upptagna samtliga villkor, som betingas. Ändring eller tillägg, som ej affattats skriftligen, vare utan verkan.

Brukar någon mot lega jord, som i denna lag afses, och har skriftlig afhandling därom ej upprättats, vare jordägaren pliktig att, där brukaren sådant äskar, genom skriftlig handling bekräfta den brukaren sålunda tillkommande arrenderätt. Vill jordägaren ej utgifva sådan handling, må domstol på yrkande af brukaren stadfästa arrenderätten sådan densamma, enligt hvad om aftalet kan utredas och med denna lag öfverensstämmer, finnes böra lagligen bestämmas. Sådant beslut af domstol medför samma verkan som skriftligt, af vittnen styrkt arrendekontrakt, dock att, där inteckning sökes på grund af beslutet, ansökningen ej må bifallas, innan beslutet vunnit laga kraft.

Herr Unger: Det är min öfvertygelse, att all lagstiftning i syfte att leda industriell verksamhet i en viss riktning är vansklig och i de flesta fall vanmäktig. Därom vittna också de försök, som i det syftet äro gjorda genom den s. k. norrlandslagstiftningen. Vi hafva fått en förbudslag, som den kallas. Och vi hafva fått åtskilliga lagar om ändring, lagen om ägostyckning och jordafsöndring. Nu hafva vi också fått förslag om en arrendelag, särskildt för vissa rättsinnehafvare i Norrland och Dalarne. Allt detta synes hittills icke hafva haft några som helst lyckliga följder, och det synes som om det icke heller skulle vara sådana att vänta af denna här ifrågavarande lag, eftersom det ännu är ett par lagar, som skola komma efter densamma, på grund af fruktan att den skall verka alltför våldsamt, så att den måste modereras genom en annan o. s. v. Endast af dessa allmänna skäl har jag varit motståndare till alla särskilda norrlandslag, men hvad beträffar den nu föreliggande lagen om arrende inom Norrland och Dalarne, så förefinnes, enligt mitt förmenande, ett särskildt skäl att nu icke inlåta sig på den lagstiftningen, nämligen det, att vi hafva nyligen godkänt ett af alla ansedt utmärkt väl afvägd lagförslag angående arrende i allmänhet, och det synes mig, att det vore skäl, att — innan man omedelbart efter allmänna lagens antagande kommer med en undantagslag angående arrende i Norrland och Dalarne — afvakta hvad verkan allmänna lagen må hafva. Den anses i allmänhet vara väl afvägd i enlighet med nutida åskådning, och hela landet står i tacksamhet för den lagen till lagberedningen och särskildt dess utmärkte ordförande. Det är också af det skäl jag tagit mig friheten att i en min motion yrka afslag på den föreslagna lagen, att det är en undantagslag och en klasslag, som går i socialistisk

riktning. Den afser att gynna en viss klass af medborgare i Norrland och Dalarne på andras bekostnad, och den väljer sasom medel därför att skjuta brescher på enskildas äganderätt, i ty att vissa särskilda rättssinnehafvare icke skulle få utöfva den dispositionsrätt, som äganderätten till deras hemman anses eljest medföra. Det måste under sådana förhållanden vara uppenbart, att den är en klasslag i socialistisk riktning.

Nu kan man ju få höra, att det är en öfverdrift i denna åskådning. Det är ingen fara att taga den lagen. Den tycks vara tämligen oskadlig, och de där betänkligheterna mot den kunna icke med fog göras gällande. För min del kan jag icke dela en sådan åskådning. Jag anser dessa små brescher på äganderätten vara ganska farliga. Man har sett, huru den ledamot af Andra Kammaren, som ifrigast arbetat på inskränkningar i äganderätten, yttrat sig och jublat öfver att det gått någon bit på den vägen redan genom förbudslagen. Däröfver erinrar lagutskottets ärade ordförande i sammanhang med ett annat ärende. Men jag ber att särskildt få fästa uppmärksamheten på ett yttrande, hvori socialisterna något öppnat sitt visir, så att man ser, hvartåt de sträfvä. Sedan denne motionär, som sysselsatt lagutskottet största delen af denna riksdag med sina förslag, som gått i samma riktning att försvaga äganderätten, har yttrat sig om den gammalmodiga ståndpunkten och den nya modärna ståndpunkten i fråga om äganderätten eller, sasom det nu skall heta, »jordmonopolet», yttrar han följande: »Genom statsmakternas beslut ha de nya grundsatserna dock officiellt beseglats. Efter detta genombrott af gamla murar gäller det att med samlad god vilja eller under fortsatt svärdslag söka genom öppningarna tränga fram vidare.» Därtill gör han ock energiska och ärliga försök. Jag skulle vilja varna. Jag vågar icke göra det. Men jag beklagar, om kammaren är medgörlig i dessa frågor, som helt visst äro viktigare än mången föreställer sig, ty socialismen är nog i våra dagar en faktor att räkna med. Jag är förvissad, att denne motionärs parti skall då Riksdagen är efterlåten jubla med honom, väl vetande, att droppen urhållkar klippan, icke med våld, men genom att ofta falla, och att genom små hugg faller omsider den stora eken.

Det torde kanske anses något förmätet af en enskild motionär att framställa yrkande om afslag på ett helt lagförslag, som är i hufvudsak godkändt af högsta domstolen och enstämmigt framlagdt af regeringen. Jag har, liksom alla i kammaren, den största aktning för dessa auktoriteter och skulle gärna följa dem, men de hafva, synes det, nog icke varit synnerligen varma i sitt godkännande af detta förslag. Högsta domstolen har varit sasom man ser något sväfvande, och hufvudsaken är, att högsta domstolen, med rätta, icke inlåtit sig på den politiska sidan af saken, utan blott på den juridiskt formella. Hvad vår högt ärade chef för justitiedepartementet beträffar, kan jag icke känna hans åsikt. Jag vet blott, att han länge som framstående domare värvat om både äganderätt och all annan lagstadgad rätt, och det är därför antagligt, att han knappast »proprio motu» skulle velat framkomma med detta förslag, men han har ärfvt detta ärende från sin företrädare i ämbetet, och det är ju alltid lojalt att framlägga det till Riksdagens bepröfvande.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
i landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne. För min del vördar jag det träd, i hvars skugga jag sitter, och jag vill icke, *jag kan icke*, vara med om att genom små eller stora hugg medverka till dess fall. Jag yrkar därför, såsom jag i min motion gjort, afslag på hela betänkandet. Jag kan förstå, att herr talmannen icke kan nu framställa proposition härpå, men i syfte att vinna ett sådant afslag, yrkar jag nu afslag på den nu föredragna paragrafen.

Det är visserligen sant, att lagutskottet gjort åtskilliga modifikationer i detta förslag, men jag finner mig fortfarande ha anledning att yrka afslag äfven på lagutskottets framställning. Det kvarstår, trots dessa jämkningar, som lagutskottet gjort, det stadgandet t. ex., att om en jordägare utarrenderar sin jord till en granne, som har skog och betesmark själf och till följd däraf icke gör anspråk på att arrendera betesmarken och rättighet till skogsfång och därför fått priset nedsatt, har grannen dock, trots aftal, rättighet till bete och skogsfång, ty enligt 28 § är det ett tvingande stadgande detta, liksom åtskilliga andra i denna lag. Och orimligt synes äfven det stadgandet vara — i 11 paragrafen tror jag det är — att en arrendator, hvad aftal som än må vara träffadt mellan parterna, är berättigad att företaga odlingar på den arrenderade jorden utan jordägarens medgifvande och att jordägaren sedan skall vara skyldig att för en odling, som är verkställd mot hans bestridande, gifva ersättning. Det stadgandet förefaller mig alldeles oantagligt, och åtskilliga andra sådana finnas. Om det sist omtalade stadgandet var det verkligen någon tveksamhet och olika meningar inom norrlandskommittén; det var tre ledamöter inom kommittén, som reserverade sig däremot, och bland dem äfven dåvarande kaptenen Arvid Lindman, som därvid yttrade dessa ganska justa ord:

»Äfven om man, såsom i 7 § föreslagits, berättigar en arrendator att utan jordägares medgifvande nyodla, kan det dock icke vara förenligt med gällande rättsåskådning att ålägga jordägaren att mot hans bestridande utbetala ersättning för denna nyodling. Man får dock icke helt förbise jordägarens intressen, och ägaren till den utarrenderade jorden är dock den ende, som bör äga rätt att bestämma, om han vill eller icke vill betala de kostnader, som erfordras för en nyodling.

En bestämmelse som den af kommittén härutinnan föreslagna skulle lätteligen föranleda därtill, att jordägaren vid arrendeuppgörelsen undantogs alla odlingsmarker, och därmed hade man blott skadat den sak, man afser att gagna.»

Herr greve och talman! På grund af dessa i korthet anförda skäl och i syfte att hela förslaget må förkastas, ber jag att få yrka afslag å den nu föredragna § 1 i utskottets förslag.

Herr Fahlén: Sistlidet år hade Riksdagen att behandla *ett* af de förslag, som norrlandskommittén framlagt i syfte att vidmakthålla och stärka den jordbrukande befolkningen i Norrland och Dalarne samt befrämja jordbrukets utveckling i dessa landsdelar. Då var det fråga om förbud för bolag och föreningar för ekonomisk verksamhet att förvärfa fast egendom. Och nu föreligger till Riksdagens afgörande, ett förslag att reglera arrendeförhållandena i Norr-

land. Liksom jag i fjol uttryckte min fullkomliga sympati för de sträfvanden, som här äro i fråga, så gör jag det också nu. ty Norrlands lyckliga framtid ligger mig varmt om hjärtat, och jag vill i min ringa mån arbeta för densamma. Men liksom jag i fjol ställde mig tveksam, huruvida det afsedda målet kunde ernas med de medel, som föreslagits, så gör jag det också i år och kanske i ännu högre grad än sistlidet år.

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.
(Forts.)

Hvad särskildt angår den norrländska arrendelagen, som nu närmast föreligger till behandling, så kan det ju icke nekas, att, såsom nyss af den föregående talaren framhållits, detta spörsmål kommit i något annat läge, sedan norrlandskommittén framlade sitt betänkande, ty sedan dess hafva vi ju fatt en ny lag angående nyttjanderätt, hvilken, om den än icke till fullo uppfyller de anspråk, som norrlandskommittén velat ställa på en arrendelag, likväl i alla väsentliga delar reglerar rättsförhållandet mellan jordägare och arrendator och i flera hänseenden tillgodoser arrendatorns rätt gentemot jordägaren.

Man hade i alla händelser velat tro, att de principiella grunder, på hvilka lagberedningen byggt sitt förslag och hvilka i hufvudsak hvilat på gammal rättsäskädning, skolat blifva bevarade och för framtiden bestående. Så har emellertid icke blifvit fallet utan flera af dessa grundsatser, hafva i förevarande lagförslag blifvit omstörtade.

Jag skall tillåta mig att göra några helt få jämförelser mellan den allmänna lagens principer och den nu föreslagna arrendelagens.

I fråga om formen för arrendeaftalet yttrar lagberedningen i sitt betänkande: »Dylika formföreskrifter äro i svensk rätt undantag och skulle säkerligen, tillämpade på nu ifrågavarande område, lång tid framåt komma att verka främmande och stötande», samt vidare: »att fränkänna en sådan öfverenskommelse, änskönt dess verklighet stode utom allt tvifvel, vidare verkan skulle därför vara föga tilltalande för rättskänslan.» Men trots ett sådant uttalande har i det föreliggande förslaget aftalet ovillkorligen bundits vid den skriftliga formen.

I fråga om förfarandet vid syn har lagberedningen mycket skarpt kritiserat och rent utaf utdömt skiljemannaförfarandet. Lagberedningen säger i detta hänseende: »Men att införa denna utväg» — d. v. s. skiljemannaförfarandet — »såsom den normala och att därtill genom lagen hänvisa parterna har beredningen icke funnit vara tillrädligt. Denna förrättning afser icke att slita en redan uppkommen tvist. Den grundval för ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, man genom densamma vill vinna, skall icke framgå ur ett ensidigt häfdande af två motsatta intressen utan ur en öfver båda höjd sakkunnig pröfning. Tillämpning af skiljemannaförfarandet är ägnad att genast från början framkalla en konflikt, hvars undvikande är angeläget.» Icke desto mindre har skiljemannaförfarandet blifvit i denna lag upptaget, liksom det vore nödigt att just i Norrland framkalla konflikter, hvilkas undvikande dock är lika angeläget där som i öfriga Sverige. Och då lagen uppgifves vara endast en »öfverbyggnad på den gällande rätten», så synes det som om den allmänna lagen bort i denna punkt lämnas orubbad, då något tvingande skäl till afvikelse, enligt min mening, icke blifvit förebragt.

Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrländ och
Dalarne.

(Forts.)

Svårigen torde det kunna förnekas, att lagens bestämmelser om arrendatorns ovillkorliga rätt att nyodla — äfven mot jordägarens bestridande — verka främmande för vanligt rättsbegrepp. Sammanställer man denna arrendatorns rätt med den jordägarens åliggande skyldigheten att ansvara för ökade utskylder på grund af ökad taxeringsvärde, äfven där detta föranledts af odlingar och jordförbättringar, som vidtagits af arrendatorn, och hvaraf han ensam har vinsten, så tycker man sig kunna ifrågasätta, huruvida rättigheter och skyldigheter blifvit parterna emellan rättvist afvägda. Härtill kommer ock, att nyodlingarna kunna medföra behof af ytterligare byggnader och inhägnader med mera, som kunna betydligt taga i anspråk fastighetens virkestillgång. Och garantien för att odlingarna verkställts på sådant sätt och på sådana trakter, att det lönar sig att vidmakthålla dem, kan ofta vara tämligen obetydlig.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på det egendomliga förhållandet, att lagens flesta bestämmelser äro undantagna regeln om aftalsfrihet och hafva blifvit så kallade tvingande.

Om detta slag af lagstiftning yttrar lagberedningen:

»Det är berättigadt och påkalladt, att staten träder emellan och för aftalsfriheten sätter en viss gräns. Ett sådant ingripande måste emellertid alltid på privaträttens område blifva undantag, aftalsfriheten regel.»

Detta resonemang är lätt att följa men, extenderadt så långt som i detta förslag, blir det något betänkligt. I sin ifver att på allt sätt tillgodose den ena parten i rättsförhållandet ha vederbörande också kommit — kanske omedvetet — att gå så långt, att till och med bestämmelser, hvilka afse att gifva arrendatorn större rättigheter, än lagen säger, blifva utan verkan.

Om jordägaren t. ex. i arrendekontraktet åtager sig att afhjälpa äfven de mindre reparationer, hvilka annars enligt 9 § åligga arrendatorn, eller förbinda sig att ansvara för hela kostnaden för af- och tillträdessyn — ja, då blir detta utan verkan på grund af den kategoriska bestämmelsen i 28 §, att villkor, som strida mot lagen, äro ogiltiga.

Vår tids äflan att lagstifta rörande norrländska förhållanden uppbares helt säkert af en ärlig önskan att skapa lycka för dessa landsdelar. Det har ju också talats så mycket i sammanhang med norrländskommitténs arbeten om »intressenas harmoni», hvilken man ville förverkliga genom lagstiftning. Jag lämnar därhän, huruvida denna harmoni kan nås genom lagar, där rätt mellan två parter skipas så ensidigt som uti förevarande förslag. Men det tror jag mig våga påstå, att man vid sökandet efter lämpliga åtgärder bra mycket förbisett, huru olika Norrlands landskap och delar äro hvarandra. Det förekommer mig som om tyvärr ännu så många betraktade Norrland såsom ett underligt sagoland, hvilket man lättare når med fantasin än med kunskapen. Norrland — det är allt det där, som återstår däruppe norr om Dalälven, upp till finska gränsen, sedan Sverige i öfrigt blifvit väl indeladt, specialiseradt och studeradt.

Men, mina herrar, mellan dessa gränser — Dalälven och Finland — ligger ett land, som i utsträckning är inemot ethundra mil, som i

geologiskt, klimatiskt, etnografiskt m. fl. hänseenden erbjuder större skiljaktigheter än Sverige i öfrigt. Det är skillnad på Karesuando och Söderhamn, på Risbäck och Ångermanälvens nedersta ådal, på farm och de byggder, hvilka utbreda sig vid Ljungans utflöde. Kan det måne vara så alldeles lämpligt att stoppa dessa hvarandra i utvecklings- och odlingshänseende så vidt skilda, ja rent af motsatta orter så att säga i samma säck och för dem skapa samma säregna undantagslagar?

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
i landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Och det kan kanske vara fråga om huruvida rätta vägen till botande och undanröjande af förefintliga olägenheter är skapande af lagar, hvilka, till följd af bristande öfverensstämmelse med vedertagna och allmänt hyllade rättsgrundsatser, kunna verka kränkande för rättskänslan.

Hvad vidare angår sträfvandet att inrymma Norrland och norrländsk industri inom en ram af tvingande undantagslagar, så kan jag icke underlåta framhålla, huru föga detta står i öfverensstämmelse med de allmänna önskningarne att göra Sverige till de mångas hem. Vi klaga öfver emigration, och i den alldeles riktiga, rent intuitiva känslan af att intet binder så som den egna torfvan, har man arbetat på att göra denna tillgänglig för så många som möjligt — ja man kan väl säga, att en röd tråd i vår socialpolitik under de senaste åren varit just att befrämja skapandet af egna hem.

Men huru stämma dessa idéer ihop med den norrländska lagstiftningen? Jo — först suspenderades ägostyckningslagen, och därmed lades hinder för att den inägojord, som låg i bolagshand, kunde få återgå till själfägande. Äfven om jordägaren ingenting bättre önskade än att få på billiga villkor öfverlåta jorden till själfägare, skulle detta förhindras, för så vidt icke jämväl skogsmarken finge följa med. Nu ligga på Riksdagens bord och till Riksdagens afgörande förslag till skärpning i bestämmelsen om jordafsöndring, hvilka äfven de skola ytterligare försvåra omsättning af smärre jordarealer. Och slutligen vill man fastslå, att ett arrende af bolagsjord skall gälla för minst tjugu år — äfven det till hinder för jordens försäljning. Är detta en klok jordpolitik?

Jo — säger man — inägojorden får icke skiljas från hemmanets skog, lagstiftningen skall söka förmå jordägaren att upplåta äfven skogen samtidigt som inägorna.

Men är det tänkbart att nå *detta* mål med nu ifrågasatta lagstiftning? Nej — säger jag — härför fordras andra och kraftigare åtgärder. Men då är man också inne på ett annat område än lagstiftning.

Den ifrågavarande lagen är alltså icke sitt eget ändamål. Den innebär något annat än hvad den själf uppgifver, den syftar till mål, som uppenbarligen ligger utom dess ram. Man behöfver härvidlag endast läsa departementschefens anförande till statsrådsprotokollet, där det bland annat heter: »att lagen afser att till den själfägande allmogen återföra så mycket som möjligt af den jordbruksjord, som redan öfvergått i sågverksindustriens ägo.» Här är alltså pudelns kärna.

Men är det verkligen skäl att ge sig in på ett dylikt lagstiftningsarbete — att på omvägar och under sken af lag söka nå mål som,

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne. (Forts.)

åtminstone enligt min åsikt, icke kunna vinnas på den nu gällande rättsuppfattningens grundval.

Den hufvudsaklige motionären i ämnet skref som motto på sin stora motion 1901: Land skall med lag byggas? Denna vackra devis är jag den första att till riktigheten bekräfta, om man därmed menar, att samhället skall byggas på den genom lag fastslagna rättens grund. Men jag vill icke sätta likhetstecken mellan »land skall med lag byggas» och den läsart, som nu börjar arbeta sig fram och vinna häfd, nämligen: »land skall *med lagar* byggas».

Herr talman — jag har icke velat motsätta mig en lagstiftning i detta ämne, hvarom nu är fråga, allra minst om en allmänare stämning för densamma finnes inom Riksdagen. Men jag har icke kunnat underlåta att begagna detta tillfälle för att framhålla åtskilliga synpunkter, hvilka hos mig föranledt vissa betänkligheter mot såväl detta som öfriga samtidigt föreliggande förslag till undantagslagar för Norrland.

För ögonblicket har jag intet yrkande att göra men skall under ärendets fortsatta behandling hafva äran göra de framställningar, hvar till min reservation kan föranleda.

Herr Magnuson: Då norrlandskommittén i oktober 1896 afgaf sitt betänkande, satte den hufvudsakligen två mål sig före med det lagförslag den då afgaf.

Det första var att i bondeståndets besittning kvarhålla den för detta stånds fortvaro erforderliga jorden. Och det andra ändamålet var att till den själfägande allmogen återföra så mycket som möjligt af den jordbruksjord, som redan öfvergått i sågverksindustriens ägo.

Till det första af dessa ändamål lämnade Riksdagen och regeringen sin medverkan i fjol, då den s. k. förbudslagen utgafs, hvarigenom bolags rättighet att förvärfva fastighet på ett betydligt sätt inskränktes.

Till det andra syftemålet befrämjande utfärdades redan 1895 en undantagslag för de fem norrländska länen, afseende förbud mot ägostyckning under vissa förhållanden. Men så lätt har man icke ansett, att mau skulle komma till det åsyftade målet, och därför ligga i dag på kammarens bord tre nya undantagslagar för Norrland. På kammarens föredragningslista äro de uppförda i följande ordning: arrendelagen, vanhäfdslagen och ägostyckningslagen. För min del anser jag dock, att norrlandskommittén i detta fall följt en följdriktigare ordning, ty där uppföras de i följande ordning: först ägostyckningslagen, så arrendelagen och till sist vanhäfdslagen.

Jag ber då att få yttra mig i allmänhet öfver alla tre lagarna och hoppas, att jag icke må anses därigenom frångå ämnet, då öfver allt, såväl i norrlandskommitténs betänkande som i regeringens utlåtande och utskottets betänkande, säges, att dessa lagar stå i ett sådant innerligt samband med hvarandra, att den ena icke kan tänkas utan att äfven de andra skola gälla.

Hvad då först beträffar ägostyckningslagen har, som jag nyss sade, år 1895 utfärdats ett provisoriskt tillägg till densamma, som skall gälla till år 1910 och som afser inskränkning i ägostyckningen,

för så vidt icke möjligen med fränskiljande af inägojorden följa viss odlingsbar mark, mulbete och skog. Nu har likvisst till denna ägo-styckningslag ansetts vara nödvändigt att föga ännu en inskränkning för Norrland. Man har nämligen trots sig finna, att de illfundiga trävarubolagen kunna hitta på att sälja från sig jord med tillhjälp af jordafsöndring, då hemmanen i Norrland ofta äro så stora, att det utöfver den femtedel, som enligt lag får afsöndras, möjligen finnes jord att sälja från, men sådant bör ej medgifvas, om det kan befaras, att »hemmanets jordbruk därigenom märkligen försvagas». Hvad återstår då för bolagen att göra, sedan man inskränkt för dem möjligheten att sälja? Jo, endera att arrendera ut jorden eller att sköta den med egna lejda tjänare. Ja, att låta dem arrendera ut jorden, det bör man förhindra dem ifrån, ty då vinner man icke det afsedda ändamålet, som är att skaffa öfver deras jord i den själfägande befolkningens ägo, och därför skapar man en arrendelag, om hvilken man oförbehållsamt säger ifrån, att den visst icke är tillkommen för att blifva begagnad, utan att man tvärt om därmed afser att göra förhållandena så svåra för den utarrenderande parten, att någon utarrendering endast i undantagsfall lär komma i fråga.

Återsår således för jordbrukaren att sköta sin jord med sina egna underordnade. Men äfven detta vill man icke heller låta honom få, ty då kan ju tänkas att han missköter jorden, och det bör beifras. Annars tycker man ju, att staten icke bör lägga sig i hur den enskilde sköter sitt. Men Norrland är nu en gång härifrån undantaget, och därför skola också jordägarna därstädes i detta fall hugnäs med en särskild lag, kallad vanhäfdslagen. Nu skulle man möjligen tänka, att med dessa tre lagar det skulle vara slut och målet vunnet, men i fall herrarna tro det och icke så noga hafva följt med eller läst utskottets betänkande, ber jag att få fästa herrarnas uppmärksamhet på hvad som förespeglats skola komma här-efter. I utskottets betänkande, sid. 4, läses följande: »Vanhäfdslagen är afsedd att vara häfstängen i systemet. Dess innehåll betyder nämligen för jordägarna förpliktelse, som innefatta verkliga och kända-bara realiteter. Blott man vill, kan denna lag både skrivas och tillämpas så, att några metoder för kringgående knappast kunna uppfinnas. Reserveranter inom kommittén ville till yttermera visso där bakom sätta äfven en expropriationslag». Ja, det är hvad vi antagligen hafva att vänta oss till ett annat år. Då kommer ofvanpå allt en expropriationslag, som skall säga till trävarubolagen: »har ni icke rättat och packat er därefter, hvad i dessa tre lagar åsyftas, skola vi tillgripa en ännu strängare lag och sätta öfver eder en expropriationslag».

Jag har nu sökt påvisa den ledande grundtanke, som genomgår dessa lagar, och sammanfattar mitt omdöme om dem så, att de icke komma att leda till det mål, man åsyftat, eller framkallandet af en själfständig jordbrukande befolkning, utan att de komma att verka raka motsatsen, i det ingen annan utväg står bolagen öppen än att med eget aflönadt folk besörja jordbruket på sina hemman och lägenheter.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrland och
Dalarne.*

(Forts.)

Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrländ och
Dalarne.

(Forts.)

Jag öfvergår då till själfva arrendelagen och ber då att först få yttra några ord om själfva ingressen. För min del kan jag icke finna annat, än att det uttryck, som förekommer i den ursprungliga lagbestämmelsen, som är afgifven af norrlandskommittén, är i vissa fall mycket klarare, då man vill framhålla, hvad man med denna lag åsyftar, ty där säges, att denna lag skall tillämpas på själfständiga jordbruk. Sedermera har man tyckt detta vara för obestämdt och ändrat texten så, att lagen skall gälla för arrende, omfattande inrösningsjord af minst 2 har. I lagutskottet har saken dryftats både fram och tillbaka, och man har sagt, att 2 har vore alldeles för litet för ett själfständigt jordbruk, och så har man huggit till med siffran 4 har. Det är af många sagt, att icke ens 4 har motsvarar hvad som afses med själfständigt jordbruk, och själfständigt jordbruk är dock hvad man åsyftar, hvilket framgår af lagens 30:de paragraf, där uttrycket återkommer i fråga om de undantag, som kunna göras från lagens tillämpning.

Vidare skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på det egendomliga med denna lag, att legan skall äga bestånd äfven om muntligt aftal förvandlas till skriftligt, hvilket alltså kan komma att innehålla någonting helt annat, än hvad kontrahenterna tänkt sig från början. Enligt 11 § skall arrendatorn hafva ersättning för nyodling, men antagligen lär man icke kunna nyodla i någon större utsträckning på ett hemman utan att äfven behöfva uppföra byggnader för att taga emot skörden o. s. v. Lagen säger dock icke tydligt ifrån, hur i så fall skall ske vid afträdet: om jordägaren äfven skall ersätta dessa byggnader, men ex analogia torde vara antagligt att så skall ske.

Vidare är det något egendomligt, att synemännen skola äfven hafva rätt att utdöma ersättningens belopp, d. v. s. på samma gång vara synemän och domare, så ock att arrendatorn skall hafva rättighet att beta sina kreatur äfven på annan del af fastigheten än den som är utarrenderad. An vidare, om taxeringsvärdet å den utarrenderade egendomen höjes, skall jordägaren under alla förhållanden vidkännas de ökade skatter, som däraf kunna uppstå, äfven om, hvilket mycket väl kan tänkas, arrendatorn genom jordförbättringar och nyodlingar själf föranledt det ökade taxeringsvärdet och den ökade beskattningen.

Man kan icke, när man genomläser behandlingen af lagförslaget i högsta domstolen, värja sig från den föreställningen att de justitieråd, som där granskat lagen, hafva hyst stora betänkligheter mot densamma. Jag fäster mig särskildt vid justitierådet Herslows uttalande, då han säger, att äfven om man låter de principiella betänkligheterna falla, måste man dock medgifva, att den ifrågasatta lagen kan komma att lända till minskande i stället för ökande af den själfständiga jordbruksbefolkningen.

Vidare synas de båda justitieråd, Herslow och Silfverstolpe, som voro närvarande i konseljen, då lagförslaget afgafs, båda på ett mycket bestämdt sätt hafva uttalat sin reservation. Justitierådet Silfverstolpe säger: »Jag delar i allo de betänkligheter, som beträffande grunderna för ifrågavarande lagförslag blifvit vid detsammes gransk-

ning inom högsta domstolen uttalade af justitieråden Quensel, Grefberg och Claëson, och kan icke finna, att dessa betänkligheter i någon afsevärdare grad undanröjts genom de ändringar, förslaget vid den inom justitiedepartementet sedermera verkställda omarbetningen undergått».

Jag ber till sist att få taga fasta på det yttrande, som i samma statsråd fölls af chefen för justitiedepartementet och som återfinnes på sid. 58 i Kungl. Maj:ts proposition, hvilket yttrande mycket väl kan brytas ut ur sitt sammanhang och ändå bibehålla sin allmän-giltiga betydelse. Statsrådet säger nämligen; »att de tvingande bestämmelserna i detta lagförslag så godt som alla äro till arrendatorns fördel.»

Ja, mina herrar, med ett sådant erkännande från en sådan plats tror jag icke, att jag gör mig skyldig till öfverdrift, om jag vågar påstå, att denna lag hvarken är rättvis, billig eller oväldig, och därför tillåter jag mig yrka afslag å densamma.

Herr Afzelius: Jag har, mina herrar, icke förut här i kammaren yttrat mig i den s. k. norrlandsfrågan. Jag har i det stycket icke någon personlig, egen erfarenhet. Men då det här gäller en del däraf, hvarom jag har någon kännedom, och då här i dag särskildt åberopats lagberedningens förslag, d. v. s. den lag om nyttjanderätt, som nu är antagen, och denna jämförts med den här föreslagna, anser jag det vara min skyldighet att tillkännagifva min uppfattning.

För oss, som grundlade vår åskådning i politiska och sociala ting på 1870- och 1880-talet, äro nog många företeelser i nutiden bra främmande. För oss, den tiden då vi voro unga, var den personliga, individuella friheten det som skulle framför allt eftersträvas. Statsmakten hade egentligen ingen annan uppgift än att vara väktare och ordningsman, att tillse, att allt gick rätt till. Men man förbisåg, då man ville ställa det så, att människorna icke äro så kloka och goda, som de borde vara. Man glömde, att friheten är blott och bart ett sken, om icke villkoren för intressekampen, den oundvikliga intressekampen, äro något så när lika. Man förbisåg, att den svage är från början dömd att duka under i kampen, om icke någon starkare tager honom under armarna och gör stridens villkor jämnare. Denna uppgift tillkommer statsmakten. Reaktionen mot det abstrakta frihetsbegreppet var således berättigad, fullkomligt berättigad. Men såsom all reaktion, när den väl slagit in en viss riktning, går vidare och vidare i samma riktning, så, i stället för att inskränka sig till att moderera friheten, vill den här upphäfva densamma, den vill sätta tvånget i stället. Man vill tvinga människorna att bliå lyckliga efter ett visst recept, som man uppgör; och i sin tillrot till egen förmåga att omskapa världen och i sitt anspråk på absolut underkastelse, går denna moderna riktning ibland lika långt, som förr det absoluta kungadömet's härskare.

Till denna tvångslagstyp hör den s. k. norrlandslagen. Den vill tvinga — i grund och botten är det detta den vill — den vill tvinga norrlandsbonden att behålla sin jord och vara en fri och själfständig man. Jag har en gång i högsta domstolen uttalat mina betänklig-

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrland och
Dalarne.*

(Forts.)

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne. heter mot denna förbudslag. Sedan har jag varit med om att votera samma lag här, men jag har gjort det icke därför att jag förändrat mening om dess värde, utan därför att förhållandena där uppe enligt min fulla öfvertygelse blifvit sådana, att det var absolut nödvändigt att ett försök gjordes. Ingen skall vara gladare än jag, om den misstro, jag hyst och hyser till detta medels verksamhet, skulle befinnas vara ogrundad, om verkligen ett lyckligt resultat skulle kunna uppnås på detta sätt.

Men — af hela norrlandslagstiftningen finns icke någon del, som jag ansett vara mer berättigad eller mot hvilken jag ansett anmärkning med mindre skäl kunna göras, än en särskild arrendelag för Norrland, och denna mening vidhåller jag fullständigt. Den allmänna, nyss antagna lagen har på intet sätt gjort en sådan lag obehöflig.

Hvarför? Jo, därför att Norrlands jordbruk otvifvelaktigt arbetar under alldeles säreget ogynnsamma förhållanden. Jag tänker då icke på naturförhållandena — naturligtvis äro vi med om att göra hvad göras kan, för att där komma till hjälp, såvidt ske kan — utan jag tänker på det förhållande, att den norrländska jorden i stor utsträckning tillhör ägare, som icke kunna anses hafva något synnerligt intresse för jordbruk. Det innebär icke någon anklagelse detta, utan det är endast hvad som ligger i sakens natur. Ett trävarubolag är ett industriellt bolag, jordbruk är icke dess uppgift — det är industrien. Därför, om jordbruket skall på dessa marker drifvas och gå fram, måste det skötas genom andra, och den naturliga formen därvidlag är enligt min uppfattning arrendeformen. Därför måste arrendatorerna i Norrland alldeles särskildt uppmuntras och stödjas, därför anser jag en undantagslagstiftning, en lagstiftning, som afviker från de allmänna reglerna för arrende, vara fullkomligt berättigad, såvidt angår Norrland.

Kärnpunkten i en sådan lagstiftning måste, enligt min uppfattning, alltid blifva rätten till ersättning för jordförbättringar. Och hvarför det? Jo därför att det är ett sa oerhördt stort allmänt intresse detta: att den norrländska jordens jordbruksmöjligheter begagnas. Det är så oändligt mycket att göra där uppe, och, såsom jag nyss anmärkte, finnes icke den drifvande kraft, som ligger i det egna intresset, hos jordägaren; man kan icke begära, att han skall hafva detta intresse. I följd däraf är det naturligt, att det bör äläggas honom att gifva ersättning för en jordförbättring, som utföres af arrendatorn, äfven om han icke förstår, att det också är i hans intresse att den sker, och därför icke själf vill taga något initiativ. Hvarför gifva vi icke sådan ersättning enligt lagen för det öfriga Sverige? Emedan här jordbruksintresset kan antagas finnas äfven hos jordägaren, men också därför att, då det gäller det öfriga Sverige, vi hafva att göra med en jordägarklass, som icke är kapitalstark, icke har ryggrad att bära ersättningsskyldigheten för jordförbättringar, hvilka både från nationalekonomisk och privatekonomisk synpunkt skulle vara lönande och goda; han kan icke göra det därför att han icke är stark nog. Men denna konsideration finnes enligt min uppfattning icke, när det gäller Norrland; gentemot de kapitalstarka

bolagen finnes icke en sådan konsideration. Om man därför blott ser till, att ersättningen blir riktigt bestämd, finnes icke någon som helst anledning, hvarför den icke också skulle kunna uttvingas. Detta är för öfrigt icke någon egendomlig lagstiftning för vårt land; om man ser efter, huru det förhåller sig med arrendelagstiftningen i andra länder, finner man där motstycken till detta.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrländ och
Dalarne.
(Forts).*

Således, kärnpunkten är denna ersättning för jordförbättringar. Men naturligtvis, på grund af motsättningen mellan den industridkande jordägaren och den jordbrukande befolkning, som sitter på hans ägor, på grund af det ringare intresse för jordbruksangelägenheter, som kan förutsättas hos sagverksindustriens män, måste äfven i andra afseenden ett starkare stöd lämnas arrendatorer i Norrländ, än de behöfva i det öfriga Sverige. Eljest tryckes denna arrendatorsklass ned. Hvad som i det öfriga Sverige hvarken är nödvändigt eller lämpligt, kan vara både nödigt och nyttigt, när det gäller Norrländ. Men naturligtvis bör man vid dylik lagstiftning hålla måtta, man bör icke gå längre, än det verkliga behovet kräver. Att norrlandskommitténs förslag i denna väg går till öfverdrift, kan nog icke nekas. Äfven det kungliga förslaget innehåller en del saker, som jag tror det har varit till fördel att utskottet modererat.

Min högt ärade vän, herr Unger, varnade oss för hela den riktning, af hvilken detta förslag är en yttring, och han illustrerade sitt tal därom genom citat, som skulle visa det slutliga mål, hvartill den kunde leda. Såsom jag nyss nämnde, ställer jag mig visserligen osympatisk till riktningen såsom sådan, men jag har tagit till rättesnöre att, alldeles oberoende af hvarifrån strömmen kommer, oberoende af hvad en riktning har för ursprung, oberoende af att en riktning i det hela taget icke tilltalar mig, dock gifva erkännande åt hvad i densamma kan vara rätt och godt. Jag tror för min del ingalunda, att man förlorar i styrka och motståndskraft mot en riktning, som man ogillar, därför att man främjar hvad däri finnes vara riktigt. Och på denna grund kan jag för min del icke biträda det afslagsyrkande, som herr Unger framställt.

Herr Enhörning: Återigen hafva vi framför oss ett förslag till arrendelag, men denna gång gällande endast Norrländ och Dalarne — således en ny undantagslag för dessa landsdelar.

Detta är så mycket mer anmärkningsvärdt, som vi för kort tid sedan antogo en allmän lag om nyttjanderätt för hela riket.

Man kan med skäl fråga: Är icke denna tillräcklig äfven för Dalarne och Norrländ?

Skall förutom den allmänna lagen en ny kapprockslag vara behöflig för dessa landsdelar?

Det blir till slut så många särdrag för dessa landsdelar, att det blir svårt för dess befolkning att veta, på hvilken fot den skall stå, för att handla efter lag och författning.

Då det gäller Norrländ, ritar man upp en viss potentat på väggen, och i förskräckelsen öfver denna åsyn antager Riksdagen gång på gång undantagslagar, som visserligen äro afsedda att gagna, men som i stället verka i motsatt riktning.

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne. Det går ej an att oupphörligt omgärda Norrland med undantagslagar.

Därigenom kommer allt framgent denna landsdel att betraktas såsom en landsförvisningsort, där man slår sig ned endast någon tid, så kort som möjligt.

(Forts.)

Men icke kan man väl på detta vis med en så rörlig befolkning sätta de stora vidderna under plögen, ej heller tillgodogöra sig de stora naturtillgångar, som där finnas.

Därtill fordras ett folk, som känner med sig, att det lefver under samma lagar och författningar som dess stamförvanter i det öfriga landet.

Det måste bo där af fri vilja och af kärlek till den torfva, det bebor, och till det arbete, det utför, och icke såsom ett tillfälligtvis sig där uppehållande folk, hvilket på kortaste möjliga tid vill skörda frukterna af sitt arbete, för att sedan draga därifrån.

I dessa tider bör man söka jämna ut förhållandet mellan olika landsdelar och icke i stället än mer skilja dem åt.

Kan det då vara skäl uti att fortfarande stifta särlagar för Norrland?

Skall dess befolkning i längden finna sig väl under sådana förhållanden och skall en lagstiftning i den riktningen var ägnad att närma folken »af söder och nord» till hvarandra?

Kan väl — såsom man borde ha skäl att fordra — ett godt samarbete under sådana förhållanden påräknas dem emellan?

Klyftan dem emellan får icke vidgas, den bör i stället för hvarje år genom unisona lagar minskas.

Vårt folk i mellersta och södra delarne af riket har under århundraden lärt sig betrakta Norrland såsom en landsdel, olik det öfriga landet, och där man endast af nödtvång för kortare tid slår ned sina bopålar.

Och det åskådningssättet vill man fortfarande med allt större skärpa bibehålla.

Visserligen fick Norrland sist af alla landsdelar tidsenliga kommunikationer, som i detta nu ej ens äro utsträckta till gränsen mot öster, och visserligen har Norrland i detta afseende, liksom i så många andra blifvit eftersatt, men dess befolkning har dock med lugn och förtröstan burit detta i förlitande därpå, att en ljusningens dag väl ock en gång skall randas för dem.

Men det finnes dock en stor del, som under misströstan om ljusare tider, sökt sin utkomst i främmande land.

Man må då ej förtänka, att detta folk nu med vemod öfverväger sitt läge, ty, i stället för att jämställas med det öfriga landet, så stiftas för denna befolkning den ena undantagslagen efter den andra.

Så har det varit, och så synes det komma att blifva. Redan på femtonde eller sextonde århundradet, hvilket det nu var, var Norrland bemärkt i det afseendet, att där då icke bodde vare sig grefvar eller baroner, och denna särställning har det fått behålla århundraden igenom, och därtill söker man nu på allt sätt — långt mera än förut genom en mängd speciella lagar — ytterligare markera Norrlands undantagsställning.

Kan väl detta vara lyckligt?

Den ärade massmotionären i Andra Kammaren har äfven väckt en motion, afseende att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande bolagens jordförvärf i mellersta och södra delarna af riket samt om förslag till lagstiftning häremot på sätt, som redan skett för de norra delarna genom lagen den 4 maj 1906.

Då nu kammaren för några år sedan bifallit ett sådant skrifvelseförslag, afseende vissa delar af Dalarne och Norrland, och förledet är på grund af en kungl. proposition antagit en lag beträffande jordförvärf för dessa delar, så kunde man väl hysa berättigade kraf på att kammaren skulle vara med åtminstone på en utredning af frågan för de mellersta och södra delarne af riket.

Men däraf blef intet.

För några dagar sedan afslog kammaren den af lagutskottet tillstyrkta utredningen.

Häraf framgår med all tydlighet, att Norrland behandlas styfmoderligt gentemot det öfriga riket.

Vi hafva helt nyligen antagit en lag om nyttjanderätt m. fl. lagar för hela riket, och jag undrar, om icke dessa lagar kunde anses tillräckliga äfven för Norrland.

Väl kan jag medgifva, att förhållandena i Norrland, liksom äfven annorstädes, beträffande skötseln af bolagens och äfven enskildes hemman genom arrendatorer icke allestädes varit de bästa.

Men hvad är väl den egentliga orsaken därtill?

Jo, helt enkelt den, att arrendatorerna i regel hafva fått sköta jorden såsom de själfva velat och som om de själfva varit dess ägare. Först på de senare årtiondena har Norrland erhållit landbruksskolor och folkhögskolor, och då undervisningen i dessa nu börjar göra sig gällande i det praktiska lifvet, så går nog äfven Norrland till mötes ljusare tider, äfven utan särskilda lagar.

Ägarne — bolag eller enskilda — hvilka de nu varit, hafva varit alltför efterlätna, om jag så får uttrycka mig, i detta afseende.

Faktiskt är, att man nu börjat vakna upp ur den dvalan — icke allenast ägarne själfva, utan äfven arrendatorerna, och just i det momentet kommer man och vill lyckliggöra dem med lagar, som afse endast Norrland.

Tro herrarne, att dessa skulle vara gagneliga?

Undantagslagar äro alltid mer eller mindre förhatliga för den del af befolkningen, som de beröra.

Då jag emellertid icke vågat tro, att kammaren skall — på grund däraf att det rör Norrland — afslå den kungl. propositionen, har jag motionerat dels om ändringar af vissa paragrafer och dels om afslag å en paragraf.

Jag tackar utskottet för det tillmötesgående en del af mina yrkanden rönt, och har nu, herr grefve och talman, ej något särskildt yrkande att göra.

Herr Kinberg: Hvar och en, som på nära håll iakttagit förhållandena i Norrland och, så godt man kan, opartiskt bedömt dem, kan icke gärna undgå att finna arrendeförhållandena

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrland och
Dalarne.

(Forts.)

på bolagens hemman, i stort sedt och i all synnerhet i skogssocknarna mycket otillfredsställande. Någon förbättring härutinnan kan jag icke se kunna uppkomma af sig själf, enär stora intressemötsättningar äro orsaken till missförhållandet. För dess afhjälpande fordras, att en lag sådan som den föreliggande inskrider rättande, normerande mellan kontrahenterna. Förhållandet är nämligen det, att bolagen köpt sina hemman icke för åkerbruk, utan för skogsbruk, för att tillgodogöra sig skogen. Häraf följer — och man kan icke undra däröfver — att arrendatorerna antagas hufvudsakligen för skogsbruk, hufvudsakligen för skogsarbete och att jordbruket får stå tillbaka. Det blir sämre och sämre, ju längre tiden lider, med jordbruket, och arrendatorernas ställning blir till slut i hög grad otillfredsställande. Det är ju också klart, mina herrar, att en arrendator, som ju vanligen är en mer eller mindre medellös arbetare, till att börja med i detta fall icke kan själf åstadkomma någon förbättring i sin ställning. Han behöfver uppenbarligen stöd af en sådan lag som den här föreliggande. Inrösningsjorden på bolagets hemman har redan till en del öfvergått i själfägande händer. Det är allmänt känt. Men i hufvudsak är inrösningsjorden ännu kvar i bolagens ägo, och jag tror för min del, att så kommer det fortfarande förbli. Det är ju vissa förhållanden, som kunna inverka härför, men som jag nu icke kan inlåta mig på. Jag tror, i korthet sagdt, att, vid finansiering af skogsindustriella företag, det är nödigt att kvarhålla hemmanen såsom säkerhet för länetransaktioner. Jag tror, att af det skälet, utom andra, bolagen icke skola stycka och sälja mycket af inrösningsjorden. Alltså, arrendefolket i Norrland är ganska talrikt, och så torde det allt framgent förbli. Att gifva detta folkelement en tryggad ställning är för Norrland af ganska stor betydelse, och denna lag, som afser att skydda dem och betrygga deras ställning, har således för hela Norrland en stor och djup betydelse. Mina herrar, därom tror jag att alla, som känna förhållandena och vilja riktigt bedöma dem, skola vara ense med mig.

Om man ser vårt land i stort, måste man finna, att naturförhållandena äro mycket olika i Norrland, jämförda med det öfriga landets. Häraf följer, bland annat, en särställning för Norrlands jordbruk. Om vi vidare fästa oss särskildt vid de delar af Norrland, som detta lagförslag afses att tillämpas på — alltså Norrland med undantag af södra Dalarne och hufvudsakligaste delen af Gäfleborgs län — och man därjämte från lagens tillämpningsområde undantager de till jordbruksläge mest gynnade trakterna invid de öfriga länens kuster, skola vi finna, att jordbruket består hufvudsakligen af mindre bondgårdar. Här kan jordbruket icke betraktas annorledes än såsom endast ett underlag för den bofasta befolkningens tillvaro i denna landsdel, ty befolkningen lefver icke af jordbruket ensamt. Boskapsskötsel, mina herrar, spelar här in såsom en viktig faktor, och under de långa vintrarna måste därjämte skogsbruket tillgripas såsom en binäring. Ett kombinerande af de gamla moder-näringsarna i denna landsdel är af naturen själf anvisadt. Jag vill erinra om Norrlands rika betestillgång — den är ju erkänd — äfvensom Norrlands rika gräsväxt och fodertillgång. Jag tror, att ingen

kan bestrida, att just dessa naturprodukter äro liksom skogen de minst oberäknliga, jag kan säga, de säkraste, som den norrländska jorden bjuder den fasta befolkningen till skörd. Och utan detta underlag och utan denna kombinerade näring kan ingen fast befolkning i Norrland bestå. Det är af vikt att skydda äfven den del af jordbrukarna i Norrland, som icke hafva äganderätt till jorden utan endast nyttjanderätt.

Om nu en arrendelag skall kunna verka i det syfte, som afses, eller att vara ett stöd för arrendatorerna, måste naturligtvis arrendelagen först och främst försäkra arrendatorerna om en god tillgång på kreatursbete och icke knappa in på detsamma, och därjämte böra arrendatorerna hafva tillfälle att genom nyodlingar öka såväl sin fodertillgång som sin kreatursbesättning, ty därpå skola de lefva till stor del. Jag för min del beklagar, att utskottet har tummat på Kungl. Maj:ts förslag i dessa afseenden och att äfven i ett annat hänseende utskottet icke ansett sig kunna tillmötesgå arrendatorerna lika mycket som Kungl. Maj:t. Jag syftar här på tiden för arrendet. Den är nedsatt från 20 år till 10 år. Det är ju klart, mina herrar, att när en medellös arbetare vid unga år skall arbeta sig fram i ett arrende, så bör han väl försäkras om, att hans kraftigaste ålder faller inom arrendetiden, men det gör den icke under en tid af allenast 10 år. Dessutom, mina herrar, hela framtidsintresset och arbetsglädjen blifva större för arrendatorn under en längre arrendetid. Jag gör emellertid icke något yrkande. Jag beklagar visserligen, att allt detta icke blifvit så tillgodosett som i Kungl. Maj:ts förslag, men jag gör dock icke något yrkande nu i riksdagens sista timme utan får uttala min erkänsla för att utskottet ändå i det hela ställt sig välvilligt mot denna lag.

Jag vill emellertid återgå något till skälen, hvarför utskottet nedsatt denna arrendetid till 10 år. Utskottet säger, att svårigheter skulle uppstå för arrendens uppgörande, om icke arrendetiden nedsattes, och att därjämte skulle genom längre arrendetid kunna befaras, att hinder skulle möta för jords försäljande till själfägande. Hvad dessa svårigheter beträffar, kunna de icke gärna ligga hos arrendatorn, ty han har ju största nyttan af ett långt arrende, och i fråga om jordägaren själf är det väl större utsikter för honom att få en duglig arbetare till arrendator, om man sätter tiden tillräckligt lång. Så jag förstår verkligen icke, hvarför den blifvit nedsatt.

Här har talats om att det finnes otydligheter i formuleringen af 30 §, där det talas om själfständigt jordbruk, och i ingressen, då där nämnes om 4 har inrösningsjord. Jag tror icke att det kan vara någon invändning af vikt mot lagens formulering. Jag vill dock här nämna, att norrlandskommittén, hvaraf jag var ledamot, med själfständigt jordbruk menade, att jordens innehafvare skulle hafva sin hufvudsakliga bergning därutaf.

Man har äfven sagt, att denna lag skulle hafva till hufvuduppgift att återföra bolagens jord i själfägande händer. Nej, denna lag afser icke annat än att bereda arrendatorerna en tryggad ställning. Det är visserligen sant, att kommitténs hela arbete bildar ett system, men jag protesterar emot att det har någon udd riktad mot

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
i landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrländ och
Dalarne.* jordägarna. Det afser, som en ärad talare, herr Afzelius, så väl uttalade och hvartill jag ansluter mig, endast att utgöra ett stöd för Norrlands befolkning. Herr talman, jag anhåller om bifall till den föredragna punkten.

(Forts.)

Herr Benedicks: Den siste ärade talaren yrkade bifall, och det förstår jag mycket väl, då han har tillhört norrlandskommittén och underskrifvit dess betänkande. Men han uttryckte sin tro, att ändamålet med lagförslaget verkligen skulle vinnas. Ändamålet var ju att bibehålla bondeklassen uppe i Norrland eller att till och med föröka den. På de grunder, som de förutgående talarne, herrar Unger och Magnuson, framfört, är det tydligt att så icke blir fallet, att tvärtom ändamålet kommer att i hög grad *motverkas* af detta lagförslag. Jag vill påminna om den nyligen antagna hyreslagen och om hvad den hade till omedelbar följd här i Stockholm. Jag föreställer mig, att upphofsmännen till och medarbetarne för denna lag voro öfvertygade om att de skulle skapa en bättre tid för hyresgästerna. Här i staden åtminstone har följden blifvit — en allmän hyresförhöjning. Jag är rädd för att det kan blifva ett liknande resultat af denna lag.

Han talade äfven om att det var mycket riktigt och bra, att denna lag endast träffade en landsända. Men jag vill påminna herrarna om, att samma förhållanden som, i Norrland finnas på många andra ställen; exempelvis i en del af Örebro län, i Värmlands län och till och med i Bohuslän ha vi vanhäfd. Sådan finnes för resten litet hvarstädes i Sverige, och skulle ändamålet vara fristående och icke, som jag tror, dikteradt i första hand af den kungl. svenska afundsjukan, vore det ändock fråga, om jag kunde vara med om lagen.

Eu ärad talare på stockholmsbänken började med att tala mot lagförslaget, såvidt jag kunde förstå, men slutade med att tala för detsamma, och då lade han hufvudvikten snart sagdt på att det var *industriolog*, som ägde en stor del af jorden i Norrland. Ja i det fallet har han mycket rätt; men jag tror, att han brast i bevis för att *industriolog* aldrig någonsin syssla med jordbruk eller hafva intresse därför. Han kan hafva rätt, att till en del de uppe i Norrland ännu icke hunnit med det. Jordbruket där uppe, i synnerhet med lejda krafter, bär sig nu icke lika bra som här nere. Där uppe äro arbetsprisen alldeles för höga därtill. Men det kan komma en annan tid, och då ligger denna lag emot. Man behöfver blott gå till mellersta Sverige, där det är fullt med *industriolog* af alla möjliga slag, järnbruk och messingsbruk och andra, som sköta sin jord alldeles öfverdådigt väl, en stor del af dem åtminstone.

Han talade vidare om den utländska lagstiftningen. Ja, jag känner naturligtvis icke såväl som han till utländsk lagstiftning i detta ämne, men *en* dylik känner jag till, närmast den, som rör Storbritannien. Där har då likvisst staten trädt pekuniärt emellan, och det är *icke* fallet här. Här är det mycket billigare att *med lagstiftning* enbart åstadkomma det tusenåriga riket! Så tänker man. Men i Irland ha under den store demagogen Gladstones tid lagar stiftats, så att innehafvarna af de stora fidekommissen i Irland hafva

sett sina inkomster nedgå till 40 procent af hvad de voro förut. Är det det ideal, som den ärade talaren sträfvar för här, tror jag att han är ensam om det.

Således det första inkastet är, att dessa tre lagförslag, som det nu är fråga om, ej gälla hela Sverige. Jag tror, att orsaken därtill är helt enkelt, att de då icke skulle af Riksdagen antagas. Om de träffade litet hvar af oss här, skulle de ej gå igenom. Mig personligen rör det tyvärr icke, men jag kan icke låta bli att uppträda mot lagförslag, som äro dikterade af grundsatser, som äro dels socialistiska, dels af annan dylik beskaffenhet. Jag vill påminna om att i en hastig vändning denna kammare redan har antagit en socialistisk lag, nämligen när den antog lagen om allmänningars bildande genom användande af skogsafgifterna. Där var det de rike, som hade skog kvar på sin jord, som skulle bilda skog åt de andra. Är detta ej socialistiskt, vet jag icke, hvad socialism är. Skola vi nu fullfölja denna stråt med leges in casu? Jag tror icke, att det vore rätt.

Hvad först arrendelagen angår, vill jag påpeka 4 § i Kungl. Maj:ts förslag. Där säges det: »Har vid arrende gällande för viss tid arrendatorn fortfarit med brukningen efter arrendetidens utgång, och har ej inom sex månader därefter jordägaren anmanat honom att afflytta, skall aftalet anses förlängdt på tjugu år». Här vill jag fråga: framträder icke partiskheten i en oerhörd grad? Skall en jordägare, därför att han är tillfälligtvis sjuk eller borta — kanske det är en alldeles ny ägare, som kommit till och icke känner förhållandena — blott för en sådan paragrafs skull kunna tillskyndas en mycket stor skada? Det är icke rättvisa i denna paragraf.

Gå vi vidare till sid. 48 och 24 §, står det i dess senare stycke, sedan det sagts, att arrendatorn skall ansvara för utgående skatter: »Okas den arrendatorn åliggande skatt eller tunga därigenom, att fastighetens taxeringsvärde under arrendetiden höjes, vare jordägaren arrendatorn ansvarig för den sålunda uppkomna ökningen». Således, jag förutsätter ett fall — det rör ju Norrland — att stora uppodlingar hafva gjorts just af arrendatorn, då vill jag fråga: vore det icke rättvist, att arrendatorn betalade skatt för den ökning, som sålunda tillkommit i fastighetens värde? Lika fullt vore det äfven ur praktisk synpunkt lämpligt. Det är de enskilde arrendatorerna, som i det öfriga Sverige i allmänhet få bära skatterna just för att de skola vara intresserade af att dessa icke särskildt höjas för en jordägare, som är frånvarande. Jag har haft erfarenhet däraf. Och hvad jag i första rummet var mån om var, att arrendatorn skulle vara intresserad af att den utarrenderade egendomens taxeringsvärde icke särskildt för sig höjdes. Ty det inträffade i flera socknar, att just speciellt ett bruks egendomar höjdes till högre belopp än de andras. Sedan dess blef förhållandet litet bättre.

Hvad det andra lagförslaget angår, det om vanhäfd, sammanhänger det ju, som känt, med det nu förevarande. Jag vill då framhålla, huru orimligt stadgandet i 1 § är, nämligen huru det strider mot den första nationalekonomiska sats man kan uppställa: att hvar och en sköter sig bäst själf. Där står det: »Finnes å fastighet på

Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)

Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)

landet, tillhörig bolag eller förening för ekonomisk verksamhet, åker och äng af den omfattning, att själfständigt jordbruk därå kan idkas, må fastigheten ej så vanvårdas, att jordbrukets afkastningsförmåga uppenbarligen äfventyras». Således, här står det icke något kriterium på huru den fastigheten skall vara beskaffad, annat än att själfständigt jordbruk därå kan idkas, men det står icke, att det skall, som väl meningen vore, kunna *med fördel* idkas. Om egendomen af ägaren beslutes skola läggas i vanhäfd — för att den skall blifva skogbeväxt i stället för att där förut varit inägor — därför att jorden till exempel är för mager eller utsatt för vattinflöden, eller därför att frostilländigheten är stor, att egendomens belägenhet är alldeles oväga, såsom fallet är mångenstädes i Norrland, att tillräckligt passande kommunikationsmedel ej finnas, att arbetslönerna äro för dyra — allt det där rör icke lagstiftaren. Han säger: jorden *skall* skötas, äfven med förlust. Vore det då åtminstone den vinsten med stadgandet, att man verkligen därigenom skulle få en *bonde* till att just slå sig ned på den egendomen, skulle jag kunna förstå det. Men nu?

Jag vill ej fortsätta axplockningen, men både regeringen och majoriteten i utskottet tyckas gemensamt helt enkelt hylla den meningen, att »ändamålet helgar medlen», utan afseende å den orättvisa, som tillfogas innehafvarne af de fastigheter, som det nu gäller. Jag vill i stället påminna om en annan sats, som här, mine herrar, i första rummet gäller, och det är: »när våld å tinget råder, är ofärd nära».

På grund af de skäl jag nu anfört, herr grefve och talman, yrkar jag afslag.

Herr statsrådet Petersson, Albert: Det har stått ganska klart för mig, att i denna kammare mången skulle säga om de här lagförslagen: de behåga mig icke. Principiellt sedt är det gifvet, att de måste väcka åtskilliga betänkligheter. Man har ju länge ansett såsom rättsliga axiom sådana satser som dem, att lagen skall vara lika för alla, och att på civilrättens område bör råda aftalsfrihet. Och de lagar, som det nu är fråga om, göra ganska betänkliga skårar i de axiomen. Men utvecklingen, den ekonomiska likaväl som den sociala, går sin egen väg, och efter den verklighet, som däråf skapas, måste vi rätta oss, antingen vi det vilja eller icke. Vi nödgas nog i denna del omvärdera åtskilliga af våra gamla värden liksom på så många andra områden.

Det har sålunda funnits nödigt att i vissa hänseenden göra afkall på exempelvis aftalsfriheten. Det har visat sig, att i vissa fall, då af afhandlande parter den ena genomsnittligt taget är i så mycket svagare ställning än den andra, att han icke kan göra sin rätt så gällande, som han borde, — det varit nödvändigt att genom särskilda lagbestämmelser taga den svagare parten under armarna och för att nå ett sådant mål göra vissa lagbestämmelser tvingande. Vi hafva åtskilliga exempel på sådana just i den nyttjanderättslag, som nyligen blifvit antagen att gälla för hela riket.

Det har också på vissa håll visat sig, att det enskilda intresset kan utnyttjas på ett sådant sätt, att det sätter samhällsintresset i fara. Där har man också ansett sig nödsakad att gripa in och genom lagstiftningsåtgärder sätta skrankor för ett enskildt intresses alltför hänsynslösa utnyttjande. Det är klart, att man därigenom skapat ett hinder för den enskildes fria förfogande- och bestämmanderätt, som icke stämmer med vår gamla uppfattning. Jag kan såsom exempel på sådana lagar hänvisa till den nyligen antagna lagen om värden af enskildes skogar, till lagen om skogsafverkning på Gottland och till dimensionslagarna för de norra länen.

De så kallade norrlandslagarna äro nu en lagstiftning i samma riktning. Och det lider intet tvifvel, att dessa norrlandslagor taga hårdare tag, än hvad man förut varit van vid. Emellertid är det nog så, att de missförhållanden, som föranledt lagstiftningsåtgärderna, måste anses konstaterade. Norrlandskommitténs undersökningar ha verkställts med sådan omsorg och fullständighet, att det näppeligen går att jäfva det resultat, till hvilket den kommit, och kommittén har varit sammansatt af män, hvilkas sakkunskap och vakna öga för hithörande förhållanden ingen lär vilja ifrågasätta. Samtliga ledamöterna hafva varit ense om, att ganska mycket är nödvändigt att göra på detta område. Dock är det klart, att, när man skall gifva sig in på ett lagstiftningsområde sådant som detta, man mycket noga får se till, att man ej går längre, än förhållandena oundgängligen kräfva. Jag vågar tro, att de förslag, som hittills kommit fram i detta hänseende, icke gått längre än hvad som verkligen är nödvändigt.

Norrlandskommitténs lagförslag utgöra, som herrarne veta, ett komplex af lagor, af hvilket den nu föreliggande är ett led.

Där föreligger först förbudslagen, som redan är antagen och i kraft. Den afser att trygga jordbruket vid så mycken skog, som är nödvändig för att stödja jordbruket, där det ännu förefinnes i enskilda händer.

Så kommer ägostyckningslagen. Meningen med den är, att icke nya fastigheter, jordbruksfastigheter, skola bildas utan att tillräcklig skog kommer med, så att ett jordbruk med fördel kunde idkas på gården. Denna lag skulle väsentligen komma till användning, då trävaruindustriens målsmän ville släppa ut igen i enskildes händer den inägojord, som de själfva icke hafva synnerligt stort behof af eller intresse för.

Så kommer arrendelagen, afsedd att reglera förhållandena på de jordbruk, som fortfarande förblifva i trävaruindustriens besittning. Den vill skapa i jordbrukshänseende normala förhållanden vid dessa fastigheter. Syftet med lagen har således icke varit att, såsom ett par föregående talare antagit, därigenom tvinga öfver dessa jorddelar från bolagen till de enskilde, att så att säga pina öfver jordbruket i de enskildes händer. Nej, trävaruindustriens intresse att låta den odlade jorden öfvergå i enskild ägo har man velat väcka genom andra medel.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrländ och
Dalarne.*

(Forts.)

Därefter kommer vanhäfdslagen. Den är ett amendemang till det hela och skulle vara så att säga en leddamm, som skulle leda in utvecklingen i den fåra man önskar.

Om jag nu ser på denna norrländska arrendelag och jämför den med den allmänna arrendelag, som förut är antagen och hvars antagande man äberopat såsom ett skäl för afslag å den norrländska arrendelagen, finner jag skiljaktigheterna vara väsentligen följande: — jag skall be att få något uppehålla mig vid dem.

Den första skiljaktigheten är, att den norrländska arrendelagen stadgar en längre arrendetid. Kungl. Maj:t hade sagt 20 år, utskottet har gått ned till 10 år. Det är den tid, på hvilken ett arrende måste slutas i Norrland. Den allmänna lagen har visserligen ingen minimitid, men stadgar, att upplåtelsen dock skall ske på viss tid eljest anses den gjord på 5 år. Normaltiden enligt allmänna arrendelagen är alltså 5 år. Skillnaden kan således sägas vara väsentligen den, att den norrländska arrendelagen höjer arrendetiden från 5 till 10 eller 20 år.

Vidare gifver den norrländska arrendelagen arrendatorn en något större rätt att sätta en annan person i sitt ställe. Denna bestämmelse har icke varit föremål för någon uppmärksamhet här i kamraren.

Vidare tillförsäkrar den norrländska arrendelagen arrendatorn för jordbruket nödiga byggnader, och lägger ovillkorlig skyldighet att tillhandahålla sådana å jordägaren, liksom den äfven bestämmer, att jordägaren skall besörja större reparationer. De små reparationerna däremot komma på arrendatorn. I den allmänna lagen är allt detta gjordt beroende på aftalet mellan jordägaren och arrendatorn.

Äfven tillägger den norrländska arrendelagen arrendatorn ersättning för nyodling och jordförbättring. Skälen härför ha redan af en föregående talare kraftigt utvecklats. Jag behöfver icke uppehålla mig vid dem. Jag vill endast påpeka, att denna ersättning för nyodling och jordförbättring icke utgår i annat fall, än att dels arrendatorn på förhand vidtagit vissa åtgärder, såsom anskaffat jordägarens medgifvande eller låtit vissa sakkunnige besiktiga den tilltänkta odlingsmarken, dels ock hans åtgärder verkligen hafva på ett varaktigt sätt förökadt fastighetens värde. Den allmänna lagen känner icke dylik ersättning i vidare mån, än att den gifver arrendatorn rätt till ersättning för tegelrör vid täckdikning.

En annan skillnad mellan lagarna, den angående anordningen vid syn, har af en talare särskildt påpekats under förmenande, att lagarne på denna punkt borde bringas i öfverensstämmelse med hvarandra. Jag vill härtill anmärka, att, som utskottet också funnit, de särskilda förhållanden, som synen enligt den norrländska arrendelagen har att bedöma, i synnerhet då det gäller att insyna hus, bedöma odlingsföretag och dylikt, äro sådana, att det nog är mera praktiskt att hafva förfarandet där ordnad i öfverensstämmelse med skiljemannaförfarandet.

Vidare gifver den norrländska arrendelagen arrendatorn en ovillkorlig rätt att verkställa nyodlingar på det arrenderade området,

dock med det undantag, att han icke får göra intrång på växande skogsbestånd. Det gifves honom också rätt till skogsfångst af bränsle, hägnads- och hässjevirke m. m. Enligt den allmänna lagen är detta väsentligen beroende på aftalet mellan parterna.

Vidare tillförsäkras arrendatorn rätt till bete för nötkreatur och hästar, så som utskottet formulerat förslaget. I den allmänna lagen är detta utan någon motsvarighet.

Slutligen får arrendatorn husbehovsfiske vid den arrenderade jorden med viss begränsning. Enligt den allmänna lagen råder i den delen aftalsfrihet.

De bestämmelser, som sålunda äro meddelade i den norrländska arrendelagen, torde i stort sedt få anses mycket väl passa för ett jordbruksarrende i Norrland, och äfven med tillämpning af den vanliga arrendelagen borde kunna påräknas att dessa bestämmelser skulle så att säga blifva normala vid arrenden däruppe. Man skulle således antagligen kunna nöja sig med den allmänna arrendelagen, om icke förhållandet vore, att trävaruindustriens intresse i dessa delar i rätt mycket kommer i kollision med jordbruksintresset. Därför behöfvas ock särskilda åtgärder för att åstadkomma, att normala jordbruksarrenden komma till stånd, trots att det annars öfvermåttiga trävaruintresset skulle vilja hindra det. Däraf motiveras denna norrlandslag. Det finnes otvifvelaktigt god plats för trävaruindustrien vid sidan af hvad sålunda tages ifrån skogsbruket, och man har därför antagit, att arrendelagstiftningen, sådan den här är ordnad såsom en öfverbyggnad på den allmänna lagstiftningen skulle verka godt, och väl kunna försvaras.

Grefve Douglas: Jag ber blott, mina herrar, att i korthet få tillkännagifva min ståndpunkt såsom ordförande i norrlandskommittén vara den, att jag, ehuru jag icke kan medgifva, att alla de förändringar, hvilka företagits i kommittébetänkandet, äro förbättringar, dock vill ansluta mig till det nu föreliggande utskottsförslaget. Såsom redan är nämndt, kan man säga, att norrlandskommitténs arbete i stort sedt kan indelas i två hufvudgrupper, den ena afseende åtgärder till vidmakthållande af den själfägande jordbruksbefolkningen i Norrland, den andra gruppen afseende förbättrande och stärkande af själfva jordbruket. Sådana äro ju också i själfva verket de ordalag, i hvilka kommitténs uppdrag är affattadt. Den förnämsta lagen, som skulle tillgodose förstnämnda ändamål, nämligen att vidmakthålla den jordbrukande befolkningen, antogs af Riksdagen förra året, då den antog den så kallade förbudslagstiftningen, genom hvilken bolag och föreningar för ekonomisk verksamhet förhindras att inköpa så kallade bondehemman. Den grupp af lagar åter hvilken afser det senare ändamålet, nämligen att stärka och förbättra jordbruket, föreligger nu i dels lag om förändrade bestämmelser rörande jordafsöndring, dels denna arrendelag, dels en vanhäfdslag. Jag håller mig nu uteslutande till arrendelagen.

Ledsamt nog måste dessa lagförslag, hvilka afse de norrländska förhållandena och hvilka äro så viktiga, behandlas i Riksdagens och detta plenums sista timme, då knappt halfva antalet af kammarens

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrländ och
Dalarne.

(Forts.)

ledamöter äro närvarande. Jag skulle mycket beklaga, och det skulle helt säkert vara en stor motgång för dessa förslag i sin helhet, hvilka enligt kommitténs åsikt afse Norrlands väl och hvilka, med den erfarenhet vi vunnit, vi icke kunna betrakta som lagar för någon särskild samhällsklass — jag skulle beklaga, säger jag, om denna lag, om hvilken utskottets ledamöter varit särskildt eniga, icke skulle ingå som led i norrlandslagarne. Man har sagt, att norrländska arrendelagen förändrat läge, sedan Riksdagen så nyligen antagit en ny arrendelag för hela landet. Men så är dock icke förhållandet. Vi hafva under vårt treåriga arbete upprepade gånger fått meddelanden om, att en arrendelag för hela landet var under utarbetning, och våra diskussioner hafva mycket ofta vänt sig just angående de punkter, där de önskemål, vi hade särskildt angående Norrland, skulle kunna i en endast där gällande arrendelag vinna uttryck. Jag har blifvit förekommen af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, hvilken ju lämnat en uttömmande beskrifning öfver den skillnad, som finnes mellan de två lagarne.

Så har det sagts, att det var en undantagslag. Ja, mina herrar, det, som gör det så svårt ej blott att lösa dessa norrlandsspörsmål, utan till och med äfven att diskussionsvis sammanhålla dem, så att man ej förlorar något ur sikte, är, att nästan alla dessa förhållanden äga icke blott en ekonomisk, utan äfven en social och en politisk innebörd. Alltid bör man ju komma ihåg, att den väldiga ekonomiska konjunkturvåg, hvilken med en naturkrafts oemotståndliga styrka välde fram öfver Norrland mellan åren 1850 och 1890, men hvilken nu är i tillbakagång, efterlämnat förhållanden, hvilka måste betraktas såsom undantagsförhållanden. Därmed är ju icke på något sätt sagdt, att man kastar klander öfver trävaruindustriens målsmän. Norrland med sitt klimat, med sina oändliga vidder, med sitt system af storartade vattenvägar, gående parallella med hvarandra ända långt upp, är ju af naturen predestineradt till skogsbruk. Hvem skulle vilja neka därtill? Men just därför att skogsbruket är så öfvermåktigt, behöfver det lilla jordbruk, som finnes, skyddas för att kunna icke blott bestå, utan äfven vidare utveckla sig. Och med de förbättrade kommunikationerna kan en sådan utveckling åstadkommas. Det vore ju idealet, att de bondehemman, hvilka kommit i skogsbolagens ägo, genom lämpliga ägostyckningar — jag säger: för Norrland lämpliga sådana, där med inägojorden följer husbehofsskog och därutöfver någon skog till afsalu och till hembete under vintern — småningom återginge i bondehänder. Men där så ej kan ske, där således bolagen fortfarande vilja sköta denna jord dels genom arrendatorer, dels genom sitt eget folk, där måste med naturnödvändighet lagar skapas, hvilka hafva karaktären af undantagslagar. Skälen äro redan framhållna, särskildt af den siste högt ärade talaren och äfven af en föregående talare på stockholmsbänken. Jordbrukets idkare befinna sig i en så svag ställning gentemot dem, hvilka skola till dem öfverlämna detta jordbruk vare sig till skötsel utan arrende eller på arrende, att det måste sörjas för att de bli någorlunda själfständiga och att jorden blir bättre skött. I det afseendet hafva vi personligen genom upprepade besök i Norrland, i olika delar af det vid-

sträckta landet, öfvertygat oss om, att så är, och alla de svar, vi fått på frågor vi skickat ut och alla de personliga meddelanden vi fått, lämna därom icke något tvifvel.

Nu har man sagt, att man genom denna arrendelag vill hindra arrenden, att man vill göra det så svårt som möjligt för bolagen att utarrendera, och jag har upprepade gånger under diskussionen haft det intryck, att herrar reservanter hade den uppfattningen, men vi hafva dock ingalunda haft den afsikten. Väl vet jag, att de längst till vänster stående ledamöterna af norrlandskommittén ofta hafva sökt inkasta den sociala, för att icke säga den socialistiska färgens principer i dessa arbeten, men jag har trott mig hafva lyckats i att hindra, att vårt arbete fick en sådan färg. Jag var nämligen öfvertygad om, att detta hade just varit det säkraste medlet för förhindra denna stora frågas framgång. Att äfven utskottsbetänkandet icke går i den riktningen tyckes framgå af ett uttalande af en reservant från Andra Kammaren, nämligen herr Lindhagen, hvilken säger: »Alla mina yrkanden i syfte att göra lagen effektiv och bättre tillgodose arrendatorernas betryckta ställning har af utskottet afstyrkts, under det herrar Fahléns och Enhörnings motioner, hvilka enligt min uppfattning måste verka i motsatt riktning, i de flesta delar bifallits.» Nej, denna fråga måste lösas på så sätt, att framdeles hela befolkningen i Norrland, således också sågverksägarne och skogsägarne, däraf finner sig väl. Det är omöjligt, att de klarseende af dem kunna finna sig belättna med det tillstånd, i hvilket deras landtbruk för ögonblicket befinner sig. Jag ber dock att då genast få undanta det jordbruk, som skötes af bolagens inspektorer eller andra förtroendemen. Det befinner sig i utmärkt skick, som jag själf ofta sett. Men där det skötes af s. k. arrendatorer med mycket kort arrendetid eller på grund af allenast muntlig uppgörelse eller af skogsarbetare, där är jordbruket i tillbakagång, och där för jordbruket i allmänhet ett tynande lif.

Hvad den norrländska arrendatorn måste hafva är trygghet att kunna drifva sitt jordbruk under sådana förhållanden, att det kan lämna honom någon vinst. Till denna trygghet hör i främsta rummet, att det tillförsäkras honom vedbrand, bete för hans kreatur, möjlighet att tillgodogöra sig tillfälliga inkomster, som till exempel fiske, att han erhåller virke till mindre reparationer m. m. Vidare måste han ha säkerhet att kunna sitta där en längre tid. Jag beklagar, att icke de 20 åren fingo vara kvar. Man säger, att de utbyttes mot 10 därför, att det skulle kunna möjliggöras, att egendomen hastigare skulle kunna öfvergå till bondehemman. Jag anser emellertid, att en välbärgad arrendatorsklass, sådan den finnes i södra och mellersta Sverige, också är en mycket viktig faktor i jordbrukets utveckling. Mitt mål har alltid varit att skapa en sådan kategori, ty jag är öfvertygad om, att den nu icke finnes. Slutligen bör arrendatorn äfven hafva visshet om att få tillbaka de penningar, hvilka han sätter in på sitt jordbruk. Det skall vara liksom en sparbössa, som han skapar åt sig själf, och när han afträder arrendet och gården har vunnit varaktigt i värde, då måste äfven jordägaren finna sig i att betala ersättning. De fall, då jordägaren är så fattig, att han ej

*Lagforslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrland och
Dalarne.*

(Forts.)

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne. (Forts.)

kan betala ersättning, när gården på ett varaktigt sätt stigit i värde, torde vara mycket sällsynta.

Jag vill lägga kammaren på hjärtat att icke genom ett afslag å denna lag, angående hvilken kommitténs ledamöter som sagdt varit så godt som enhälliga, skapa en lucka i hela detta system af lagar, angående hvilken jag för min del och mina kamrater i kommittén äro fullt öfvertygade, att de komma att verka till Norrlands väl.

Herr Trygger: Jag får redan från början bekänna, att jag har ställt mig synnerligen skeptisk till denna särskilda lagstiftning för Norrland. Jag har också röstat mot den lag, som förra året här antogs. Emellertid, då man har velat försvara särskildt denna arrendelag, har man, efter att hafva afvisat en stor allmän rättsgrundsats, åberopat vissa allmänna satser, hvilka skulle vara här tillämpliga, och man tyckes hafva gjort detta därför, att man velat göra gällande, att motståndarne till detta lagförslag icke skulle godkänna dessa allmänna satser. Annars kan jag icke förstå, hvarför de skulle behöft åberopas.

Justitieministern inledde sitt anförande med det yttrande, att man antagit som ett rättsligt axiom, att lagen skall vara lika för alla, men det vore icke rätt. För min del erkänner jag, att jag håller synnerligen starkt på den åsikten. Den betyder för mig det samma, som att vi hafva ett rättstillstånd, en rättsstat och icke en stat, som är behärskad af godtycke. Man får naturligtvis ej tolka den satsen på det sättet, att lagen skall vara lika för förhållanden, som icke äro lika. Men det har icke någon velat lägga in i satsen, utan hvad man velat lägga in däri är, att, när förhållandena äro lika, lagen skall vara lika. Denna sats, att lagen är lika för alla, skulle vara äsidossatt i det föreliggande förslaget, och då är detta, med den uppfattning jag har, ett väsentligt fel i lagen.

Den första sats åter, som i förslaget godkännts, är den, att, medan man på det civilrättsliga området förr hade aftalsfrihet, man nu anser sig kunna begränsa aftalsfriheten. För min del godkänner jag fullkomligt denna sats, att man för vissa fall måste begränsa aftalsfriheten. Det är ej något egendomligt. Men när man sätter sig emot lagen, bestrider man ej denna sats.

Vidare gjordes det gällande, att, om den ena parten är svagare än den andre, det kan vara af vikt, att staten biträder den svage för att jämna ut förhållandena. Äfven den satsen vill jag godkänna, men man får noga se till, att man icke hjälper den svage på det sätt, att man i själfva verket stjälpes honom. Man skall ej hjälpa den svage till vanan att bryta sitt ord, utan man skall hjälpa honom att kunna ärligt uppfylla sina förbindelser. Efter min mening är det betänkliga med 1 och 2 §§ i detta förslag just, att man så att säga uppfostrar folk att ej hålla sitt ord. »Ändring eller tillägg, som ej affattats skriftligen, vare utan verkan» — hvilken inbjudan till att göra ett aftal och sedan ej hålla öfverenskommelsen! Vidare heter det i 2 §, att, om ej arrendetiden är så bestämd, som i lagen är sagdt, arrendeaftalet anses ingånget för tio år. Om aftalet t. ex. är ingånget för fem år, skall det gälla för tio år. Det vore väl

rimligare att säga: då gäller ej aftalet, då är intet aftal ingånget. I den allmänna arrendelagen heter det, att i de fall, då arrendetiden lämnats obestämmd, aftalet gäller för fem år. Det kan man förstå. Men att, där det uttryckligen öfverenskommits om fem år, aftalet skall gälla för tio år, det är verkligen minst sagdt olämpligt.

Jag vill ej säga något ogynnsamt om Norrland och dess inbyggare. Långt därifrån! Men det är ju klart, att för befolkningen i en landsdel, som under förra århundradet och särskildt på sista tiden varit föremål för så stark utveckling och där genom inflytningar från andra trakter det i viss mån blifvit ett slags nybyggareförhållande bland vissa lager af befolkningen, det är af ännu större vikt än annorstädes i vårt land att noga hålla fast vid, att man skall stå vid sitt ord, att man skall vara framför allt en hederlig karl. Följaktligen anser jag, att man gör Norrland en stor otjänst, då man kommer med en lag, tack vare hvilken personer, sedan de gått in på en sak, kunna lätt komma ifrån hvad de sålunda förbundit sig till.

Vidare sades det, att det enskilda intresset kan sätta samhällsintresset i fara, och i våra dagar skulle man då icke draga sig för att bevara samhällsintresset. Nej, visserligen icke. Det har man aldrig gjort. Vi hafva många exempel i vår svenska lagstiftning, äfven från allra äldsta tid, på att man tillvaratagit samhällsintresset mot ett enskildt intresse. Om man ej är med på denna lagstiftning, har man ingalunda därför förnekadt den nyssnämnda satsen.

Emellertid, när man nu granskar detta lagförslag, frågar man sig: hvad är meningen? En talare gjorde gällande, att meningen vore att på ett indirekt sätt tvinga bolagen att släppa ifrån sig sin jord, för att den sålunda skulle komma i böndernas ägo. Statsrådet och chefen för justitiedepartementet förnekade detta. Må vara: vi taga naturligtvis denna uppgift för fullgod. Hvad är då meningen? Är det meningen, att jorden skall utarrenderas, eller är det meningen, att den icke skall utarrenderas? Jag förmodar, att meningen är, att den skall utarrenderas, och då bör man väl inrätta lagen så, att den icke är så orättvis mot den, som skall utarrendera, det vill säga mot jordägaren, att han låter bli att utarrendera. Afsikten är ju icke, att bolagen skola sköta jorden själfva, utan att skapa en arrendatorsklass i Norrland, som kan vara ett slags jämlike till den själfägande bondeklassen. Men då lär man väl ej böra komma fram med en lag, som på grund af sina bestämmelser med naturnödvändighet måste förorsaka, att bolagen ej utarrendera sin jord. Det är för mig hufvudanmärkningen mot detta lagförslag, att det kommer att hindra utarrendering af jord i Norrland och därmed enligt min mening att skada Norrland.

En ärad talare gjorde här gällande, att man behöfde en särskild lag för Norrland, ty arrendeförhållandena på bolagens hemman hade hittills visat sig otillfredsställande. Det var en medlem af norrlandskommittén, och han bör ju hafva tagit reda på saken. Men då frågar jag: kan det icke hända, att efter ikraftträdandet af den allmänna arrendelag, som är antagen vid denna riksdag, förhållandena blifva bättre? Böra vi icke hafva en erfarenhet om den saken, innan vi

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

(Forts.)

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne. (Forts.)

göra en särskild undantagslag för Norrland? Och så vill jag tillägga: finns det någon anledning att antaga, att arrendeförhållandena skola blifva bättre på jord, tillhörig andra än bolag, ifall den skulle komma att utarrenderas? Om man behöfver en arrendelag speciellt för Norrland, kan jag för min del icke förstå, hvarför icke den lagen borde gälla icke blott när ett bolag äger jorden utan äfven när någon annan äger jorden. Grefve Douglas sade, att man varit enig i norrlandskommittén angående den nu föreliggande arrendelagen. Angående att en arrendelag skulle komma till stånd — ja, det är mycket riktigt. Men i den här punkten, tycker jag mig minnas, sedan jag läste betänkandet, att man icke var enig, ty det var åtskilliga ledamöter, som just ansågo, att man borde låta lagen gälla oberoende af hvem som var ägare af den utarrenderade jorden. Och detta är ju en synnerligen viktig punkt.

Hvad sedermera en ärad talare på stockholmsbanken angår, ansåg han, att vi måste hafva särskilda bestämmelser för Norrland, men af hans anförande kunde jag icke få fram, att det skulle vara nödvändigt att hafva en särskild lag, en fullständig arrendelag, utan att man med några få kompletteringar till den allmänna arrendelagen skulle kunna komma till rätta med särskildt den detalj, som syntes honom afgörande, nämligen den bestämmelsen, att en arrendator borde i Norrland hafva ersättning för jordförbättring. Till en del stödde han denna sin uppfattning därpå, att ägaren ej hade särskildt intresse för jorden. Jag undrar verkligen, om det kan vara så fullständigt riktigt. Det vore bra egendomligt, om icke bolagen också skulle hafva intresse för, att jorden, som de hafva, skötes väl. Trävaruindustrien är i synnerligt hög grad framför allt för sina arbetare beroende af, att det finnes jordbruk, och att detta jordbruk lämnar så stor afkastning som möjligt. Men samme talare fortsätter — och det var väl det egentliga skälet, hvarför han ansåg sig kunna ålägga ägaren att betala en jordförbättring, som skett kanske mot hans vilja — dessa bolag äro ekonomiskt så starka, att de verkligen orka betala detta. Ja, här får jag säga, att, när man kommer in på det skälet, man kommer in på något, som enligt min mening är en olikhet inför lagen. Ty samma grund borde naturligtvis föranleda, att äfven i åtskilliga andra delar af Sverige, där det finnes jordägare, som äro lika kapitalstarka, dessa också ålades samma skyldighet. Ätminstone alla bolag i det öfriga Sverige, som naturligtvis icke kunna hafva mera intresse för sin jord än bolagen i Norrland, borde, om åsikten vore riktig, lika väl åläggas en dylik förpliktelse.

Statsrådet sade till sist, att i Norrland pågår en strid mellan trävaruintresset och jordbruksintresset, och då vore det statsmakternas plikt att se till, att jordbruksintresset ej får sitta emellan. Ja, det erkänner jag. Men det är också statsmakternas plikt att se till, att icke den stora, för vårt land betydelsefulla trävaruindustrien får sitta emellan, framför allt när den fullföljer syften, som äro fullt riktiga. Och om någon åsikt är riktig i fråga om trävaruindustrien, lär det väl vara den åsikten, att man skall försöka att bevara och

skydda skogen så mycket som möjligt. Man skall försöka att göra allt, för att återväxten skall gå för sig så bra som möjligt. Detta är ett af vårt lands största ekonomiska intressen. Jag påstår, att i denna punkt den föreslagna lagen väsentligt bryter mot hvad som bör vara det rätta, genom bestämmelsen angående betesrätt i 22 §. Där gifves arrendatorn en rätt att beta, som för skogskulturen är synnerligen menlig. Endast i det fall, att jordägaren vidtagit särskilda anordningar i skogsvårdssyfte, som af betesrätten kunna lida intrång, får det ske ett undantag. Men hvar och en vet, att skog alltid tager skada af betande. Om nu jordägaren för att bevara sin skog i kontraktet förbjuder arrendatorn att beta, har den senare i allt fall rätt att låta sina kreatur gå på skogen, förstöra skogen. Och det har arrendatorn rätt till äfven i det fall, att han själf äger en gård bredvid, där han skulle kunna skaffa sig den erforderliga betesförmånen. Sälunda, så som denna lag är skrifven, kan, om en bonde arrenderar ett hemman af ett bolag, bonden, som icke vill släppa till sin egen skog, tvinga sig till bete för sina kreatur på bolagets skog. Det finns ej möjlighet för bolaget att komma ifrån detta, om det utarrenderar sitt hemman. Detta tror jag för min del icke vara rätt.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrländ och
Dalarne.*
(Forts.)

Hvad sedan vanhäfdslagen angår skall jag be att få yttra några ord i detta sammanhang. Med afseende å den har jag ej annat att nu säga, än att det synes mig vara nödvändigt, att, om man skall hafva bestämmelser mot vanhäfd i Norrländ, man har bestämmelser, som gälla oberoende af hvem som är ägare af jorden. Så har också Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet har däremot däri gjort en begränsning.

Till sist vill jag beträffande den föreslagna lagen om jordafsöndring ifrågasätta, huruvida icke lagförslaget, sådant det nu föreligger, lider af en viss brist. När vi antogo lagen angående inskränkning i rätten till ägostyckning, uppfattades denna lag såsom ett försök, och därför bestämdes, att lagen skulle gälla endast till den 1 januari 1910. Under tiden skulle man fundera på, hvilket innehåll lagen slutligen borde erhålla. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit en lag angående jordafsöndring, angående inskränkning i rätten att afsöndra jord, hvilken lag är afsedd att vara ett komplement till lagen om inskränkning i rätten att ägostycka. Samma grundsatser böra tydligen gälla i båda dessa lagar. Då är det väl egendomligt, att man ej har begränsat jämväl den föreslagna afsöndringslagen att gälla till den 1 januari 1910. För min del kan jag icke förstå, huru det är möjligt, att man, då man har erkänt, att dessa saker stå i nära sammanhang med hvarandra och böra lösas på samma sätt, i fråga om ägostyckning anser sig böra göra en lag för viss tid, men i fråga om afsöndring en lag för alltid. Detta är en anmärkning af formell art, som, därest ändring ej kan ske, synes böra föranleda äfven afsöndringslagens förkastande.

Herr grefve och talman, för min del anser jag på de skäl, jag nu anfört, att det är min plikt att yrka afslag på den föredragna 1 §.

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne. Herr Berggren, Emil: Då jag i mer än 20 år haft tillfälle att följa de norrländska förhållandena på mycket nära håll och kanske mer än någon annan i kammaren, har jag tagit mig friheten att nu begära ordet.

(Forts.) En arrendelag för Norrland och för öfrigt för hela riket har länge varit önskad och känd såsom ett stort behof. Ty förhållandet mellan arrendatorer och åbor å ena sidan och jordägare å den andra har verkligen varit högst betänkligt. På vissa orter förekomma visserligen kontrakt mellan bolagen och deras arrendatorer, men på många orter, särskildt i Norrbottens län, förekomma de icke. De senare sitta då på obestämd tid på en gård med skyldighet att flytta, när helst jordägaren befäller. Och frågar man dem, hvarför de icke odla något eller förbättra hemmanet, då de så väl behöfde det, när de knappast kunna lefva på dess afkastning, i det skick det är, svara alla: ja, det tjänar ju ingenting till, vi veta ej, om vi få sitta året ut, vi måste flytta när som helst. Det är således tydligt, att dessa förhållanden böra regleras.

Så kom norrlandskommitténs förslag. Det var icke synnerligt tillfredsställande från början, och jag liksom många andra ansåg, att det gick hårdt åt jordägaren. Kungl. Maj:t omarbetade detta förslag, innan det förelades Riksdagen, men det innehöll ändock vissa föreskrifter, som voro betänkliga. I det skick det nu, efter i utskottet genomgången skärseld föreligger, anser jag det till fördel för det norrländska jordbruket kunna upphöjas till lag.

Vill man reflektera något öfver det allmänna rättsbegrepp, som enligt hvad somliga förmenat, blir kränkt genom denna lag, skall jag be att få erinra om följande. Skogen däruppe i öfre Norrland har vid afvittringen tilldelats nybyggen och hemman för att vara ett stöd för *jordbruket*, icke för trävaruindustrien. För den skull hafva också stora vidder skogsmark tilldelats nybyggena och hemmanen. Till ett mantal har enligt Kungl. Maj:ts förordning lagts 10- å 11- ända till 14,000 kvadratrefvar. Det vill säga 2,000 å 2,500 geometriska tunnland eller 1,000 å 1,200 hektar. Detta utgör ändock icke på långt när den areal, som vanligtvis tillfallit ett sådant nybygge eller hemman. Ty de inom detsamma belägna impedimenterna hafva icke inräknats i skogsmarken, och impedimenterna utgöras icke allenast af kala berg och vatten, utan äfven af stora vidsträckta myrar, som en senare tid till stora delar finner odlingsbara och som ofta innefatta kanske hälften, ja, ända till $\frac{2}{3}$ af hela området. Det är således kolossala vidder, som ett hemman i öfre Norrland förfogar öfver.

Den statsmannatanke, som legat till grund vid bestämmandet af så stora områden till ett hemman, har naturligtvis varit, att ur dessa nybyggen och ur dessa enstaka hemman skulle så småningom framväxa byar med hundratals, ja, tusentals invånare. Så har ock skett, och jag ber att såsom exempel få anföra Glommersträsk by i Arvidsjauras socken, där det finnes 60 å 70 bönder, och invånarnes antal nu närmar sig 1,000. En by Junosuando i Pajala socken har också framvuxit på det sättet. Och jag erinrar mig ett litet hemman, Røjnoret, mellan Skellefteå och Bastuträsk, den punkt, hvarifrån

bibanan däruppe nu är föreslagen att utgå. Då jag år 1885 första gången reste där förbi, ägdes detta hemman af två åbor — gamle gubben som anlagt nybygget, lefde ännu. Då jag slutade resa i Västerbottens län, år 1892, fanns det sex åbor på hemmanet, alla kraftiga, med en hel mängd barn. Åkerarealen och kreatursstocken hade flerdubblats. På sådant sätt utvidgas odlingen, och på sådant sätt ökas folkmängden hastigt i Norrbotten, och en dylik fortgående odling och folkökning pågår alltjämt på de hemman och i de byar, där bolagen icke fått öfvermakt. Det har nämligen sorgligt nog visat sig, att å de hemman, bolagen inköpt, jordbruksintresset helt och hållet blifvit dödadt och skogsintresset det enda lefvande. Men på samma gång som dessa hemman och nybyggen sålunda öfvergått från den egentliga jordbruksbefolkningen till bolagen, har också den ofvan nämnda ledande principen för tilldelningen af dessa stora vidder blifvit kränkt.

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
å landet inom
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)*

Om det ändock ej är tänkbart eller kan ifrågasättas, att dessa stora vidder skola återbördas till kronan, ehuru ändamålet med deras bortskänkande sålunda blifvit förfeladt, bör det dock kunna fordras, att de jordbruk, som finnas å bolagens hemman, icke blott icke nedläggas, utan skötas nödtorftigt och i någon mån förkofras.

Sedd från denna synpunkt anser jag, att den nu framlagda lagen är fullständigt berättigad, och efter den omarbetning, som skett i utskottet, anser jag, att alla betänkligheter kunna fara.

• Det har talats om, att ökad emigration skulle förorsakas bland annat genom denna lags antagande. Jag anser, att emigration befordras just genom det tillstånd, som inträdt i öfre Norrland genom förenämnda ogynnsamma förhållanden. Det torde vara naturligt, att, då en arrendator sitter på ett hemman, utan säkerhet att få sitta kvar, han ej har lust att odla på detsamma. Sönerna vilja icke stanna hemma, då ingen utsikt till förkofran finnes, utan draga till grufvorna eller resa till Amerika. Åbon själf har oftast i tidigare år varit ägare till hemmanet men genom skuldsättning ej sällan under skogskörslor åt bolaget, kom han i den ställning, att han måste afstå från äganderätten.

Att här så många, »hufvudsakligen bolagsmän», både inom och utom Riksdagen, motarbeta denna lag, bevisar icke, att lagen är olämplig och opassande. Enligt min åsikt bevisar det endast, att de själfva icke äro sanna jordbruksvänner, icke hafva något sant intresse af jordbruk. Och det ligger i sakens natur, då de egentligen äro skogsmän. Vore de verkliga jordbruksvänner, skulle de inse, att denna lag visst icke behöfver skada skogsbruket, utan endast skall öka värdet af bolagens ofantliga egendomar. I stället för att endast taga inkomster af skog, skulle de kunna mångdubbla sina inkomster af jordbruket, som under nu rådande förhållanden sjunker allt lägre och lägre.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Då jag varit ledamot af norrlandskommittén, och då jag i öfrigt tämligen väl känner till Norrlands förhållanden, anser jag mig också böra yttra

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.
(Forts.)

mig i den nu föreliggande frågan, då jag tror, att de uppfattningar om lagen, som från vissa håll gjort sig gällande, icke äro af den stora betydelse, som deras förespråkare tillmätt dem. Vi måste erinra oss, att i Norrland förhållandena naturligtvis äro mycket annorlunda och mycket olika i detta hänseende mot hvad de äro i stora delar af riket för öfrigt. För min del erkänner jag, att det, såsom af en talare omnämndes, kan finnas delar af riket för öfrigt, delar af t. ex. Värmlands län, delar af Örebro län o. s. v., hvilka kanske hellre skulle föras till landsdelar med norrlandsförhållanden än till det öfriga Sverige. Men förhållandena i sådana delar af mellersta och södra Sverige äro att jämföra med södra Norrlands och kunna icke jämföras med norra Norrlands. Upe i norra Norrland äro förhållandena sådana, att det icke finnes motstycke till dem på något annat ställe i vårt land. Erkänner man, att detta är riktigt, måste man också erkänna, att det kan vara berättigadt om så erfordras att stifta en lag för norra delen af riket, en lag, som är olika den, som är gällande i de södra delarna af riket, en lag, som ej behöfver gälla för hela riket, därför att den gäller i de norra delarna däraf.

Kommen ihåg, mina herrar, hur det förhåller sig däruppe! Det är ej så, att sågverksbolagen eller bruksbolagen — det finnes ju numera i norra Sverige egentligen endast sågverksbolag — drifva jordbruk lika intensivt som ett bruksbolag i mellersta och södra Sverige, hvarom herr Benedicks nämnde. Det är ej förhållandet. Ty bruksbolagen i mellersta och södra Sverige hafva oftast sin jord liggande i stora komplex, visserligen med utgårdar, som likväl ej äro belägna på allt för stora afstånd från bruken eller själfva hufvudgårdarna. I Norrland däremot köpa bolagen hemman, belägna på tiotals och tjugutals mils afstånd från sågverken. Dessa hemman köpas uteslutande för att bolagen skola på dem tillgodogöra sig skogen. Det är ett obestridligt faktum. För själfva jordbruket, inägorna och gården på ett dylikt hemman har ett sågverksbolag icke något intresse, för såvidt det icke skulle vara det intresset, att bolaget behöfver en person, som bor där för att vara till nytta vid flottning och afverkning af skog. Nu vill jag icke bestrida, att det icke finnes sågverksbolag — jag vill tvärtom gärna erkänna det — hvilka se till, att deras utarrenderade hemman skötas väl, som sörja för, att å gårdarna finnas hus, som äro väl byggda och väl underhållna, och som försöka ställa för sina arrendatorer på bästa möjliga sätt. Men det finnes också mycket skarpa kontraster. Om också det sålunda på vissa håll kan vara goda förhållanden, finnes det nämligen å andra sidan platser, där en annan sakernas ordning råder, och där man ovillkorligen måste önska, att det kunde blifva bättre.

Nu kan det ju ifrågasättas, om det var lyckligt, och om det var klokt att inslå på den vägen att skapa undantagslagar för Norrland. För min del tror jag, att det i vissa afseenden var riktigt och välbetänkt att göra det. Men det var en olycka, som skedde för Norrland, då ägostyckningslagen af år 1896 utfärdades. Visserligen gällde den för hela riket, men därigenom afven för Norr-

land, där den blef till stor skada. Min uppfattning var från början, att den lagen skulle blifva till stor skada för Norrlands skogsbygd, och det slog in till punkt och pricka. Val begagnade sig bolagen först ej mycket af rätten att ägostycka, men i mån som man började drifva agitation, om jag så får säga, mot sägverksbolagen, en agitation, som delvis leddes från Stockholm, började bolagen draga oronen åt sig och tänka: här är bäst att förekomma, innan det inträffar någonting, som inskränker mig i mina rättigheter. Så började bolagen ägostycka. På det ena hemmanet efter det andra skar man ut inägorna, utan att lämna skog till dem, ens till husbehof. På det sättet ägostyckades tusentals hemman till evärdelig skada för framtiden. Sedan ändrades denna ägostyckningslag för Norrland år 1905. På grund af den lag, som då tillkom, skall vid ägostyckning skogsmark till så stor areal, som erfordras för husbehofvet, tilläggas inägojorden. Denna bestämmelse var mycket lämplig, och jag förordade år 1905 på det allra varmaste här i kammaren den lagändringen. Men man kan ej förbise, att bolag, som köpa skog för att afverka timmer och såga timmer, skola vara motvilliga att ägostycka och lämna skog ifrån sig. Resultatet blir, att bolagen antagligen icke komma att ägostycka hädanefter, åtminstone ingalunda i den omfattning som före år 1905.

Då måste man ju se till, att man skapar ett förhållande, som gör att, om de icke ägostycka och sälja fränstyckade områden, arrendatorerna på deras hemman få en dräglig tillvaro. Det är den tillvaron, som norrlandskommittén genom det lagförslag, som nu efter sina vandringar hamnat på Riksdagens bord och diskuteras här i dag, velat se till, att arrendatorerna skulle få. Äfven om man kan i vissa detaljer anse, att förslaget skulle hafva varit anorlunda, måste man i stort sedt erkänna, att det är godt, nyttigt och behöfligt.

En ärad talare, herr Trygger, sade: är det meningen, att man skall utarrendera, eller skall man ej utarrendera? Jag skulle vilja svara på det, att antingen skall man sälja inägojorden, eller också skall man utarrendera den. Lagen säger ej, hvilketdera man skall göra, utan lagen vill endast tillskapa ett sådant förhållande, att, om bolagen icke sälja, utan endast utarrendera, tack vare bestämmelserna i arrendelagen, arrendatorerna skola kunna sitta på hemmanen på sådana villkor, att de verkligen kunna känna sig någorlunda trygga och säkra i sin tillvaro. Regulativet kommer i detta fall alltid att blifva: vill ni ej utarrendera, ja, ägostycka då och sälj, men ägostycka och tag med så mycket skogsmark, att en människa kan sitta och bo på hemmanet, utan att nödgas vara en proletär! När dessa hemman, med sina stora, i allmanhet mycket stora skogsmarker, inköpas af bolagen, bör det efter min mening icke heller kunna vara något hinder för bolagen att ägostycka och lämna ifrån sig den jämförelsevis lilla skogsareal, som ägostyckningslagen foreskrifver. Därför skulle jag vilja säga till de trävarubolag, som icke tycka om arrendelagen och icke tycka om vanhäfdslagen: ni hafva ett utmärkt medel att komma ifrån detta, och det består i, att ni ägostycka inägojorden och med den lämna ifrån

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
ä landet inom
Norrland och
Dalarne.*
(Forts.)

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.
(Forts.)

eder den lilla areal skogsmark, som är föreskrifven; då äro ni ifrån det, men då sitter kvar på hemmanet en själfständig person. Därför att man nu på vissa håll icke vill se till, att jordbruket skötes ordentligt och hålles vid makt, anser jag för min del, att lagstiftningen bör ingripa och tillse, att icke den inägojord, som våra förfäder brutit, lägges igen och kommer på förfall för våra efterkommande. Därför, herr grefve och talman, anser jag för min del, att det vore lyckligt, om denna lag blir antagen.

Herr Sjöcrona: Endast några få ord. Här föreligger nu förslag till en undantagslag och en undantagslag, som jag vill säga är det i eminent grad. Lika med de fyra justitieråd, som deltagit i granskningen af detta lagförslag, hyser jag synnerligt stora principiella betänkligheter däremot. Dessa betänkligheter hafva redan af flera föregående talare i dag blifvit vidrörda och framhållna. Jag skall således icke upptaga tiden med att yttra mig vidare därom.

I öfverensstämmelse med min ståndpunkt beträffande sådana här undantagslagar hade jag, som de flesta af kammarens ledamöter väl erinra sig, reserverat mig mot lagutskottets betänkande sistlidet år, hvori lagutskottet föreslog antagande af det då framlagda förslaget till den s. k. förbudslagen, och jag yrkade på grund af hvad jag anförde i denna reservation och vidare yttrade i kammaren afslag på förslaget. Detta blef emellertid af denna kammare med mycket stor majoritet antaget, och kammaren ville icke ens lyssna till ett under öfverläggningen framställt förslag, att denna lag skulle antagas på försök för endast 5 år. När nu så skett och vi fått den lagen, har jag ansett det vara min plikt att utgå från den förutsättning, att de lagstiftande myndigheterna vilja ha en sådan af förhållandena i Norrland betingad undantagslagsstiftning och således icke på öfvertygelsens, utan på undantags- och tvångslagstiftningens väg söka verka för bibehållande af jordbruk i Norrland och skapande af en själfständig jordbrukareklass där.

Därför har jag och de med mig liktänkande i utskottet icke velat bringa det till votering inom utskottet om herr Ungers yrkande på afslag, utan vi hafva försökt att lojalt ägna detta förslag den sorgfälligaste granskning vi kunnat för att göra det så antagligt som möjligt. Det skall nu visa sig, om denna min förutsättning har varit riktig, om kammaren vill fortgå på denna undantagslagstiftningsväg. Vill kammaren icke det, förefaller det mig, som om däri skulle ligga en viss inkonsekvens. Ty antagandet af förbudslagen sistlidet år gaf ju på hand, att Riksdagen ville fortgå på denna väg. För min del har jag ju gjort hvad jag kunnat, för att icke förbudslagen skulle antagas, och jag har således icke något vidare att yttra i denna sak. Jag antager, att talmannen kommer att göra proposition på bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Jag skall be att få säga ytterligare några ord. Med anledning af mitt sista yttrande, hvori jag framställde den frågan, huruvida meningen vore, att bolagens jord verkligen skulle blifva utarrenderad, svarade hans excellens, att bolagen hafva

två alternativ: antingen få de sälja jorden på det sätt, som är föreskrifvet i ägostyckningslagen och det förslag, som nu foreligger, om jordafsöndring, eller också få de utarrendera jorden, och då skall denna arrendelag tillämpas. Hans excellens tyckes hafva förbisett, att det finnes ett tredje sätt, som hvarken är att sälja eller att utarrendera, nämligen att bolagen fortfarande begagna jorden själfva. Då kan man visserligen invända, att, om man stiftar en lag om vanhäfd, man kan tvinga dem att sköta jorden väl, men säkert är, att man icke därmed skapar i Norrland den klass af arrendatorer, som är afsedd att vara de själfägande böndernas jämnlikar. Jag trodde, att det låg någon vikt på detta att få arrendatorer i Norrland, efter man påstått det, och att man därför borde vara försiktig med arrendelagen, så att den ej lade hinder i vägen härför.

Slutligen sade hans excellens, och däri gifver jag honom rätt, att vi ej kunna finna oss i, att den inägojord, som våra förfäder brutit i Norrland, må förfalla. Emellertid, denna lag afser ej endast inägojord, utan inrösningsjord, således äfven jord, som ej är bruten. Men om jag håller mig till yttrandet, som jag underskrifver, synes mig, att en nödvändig konsekvens däraf skulle vara, att Kungl. Maj:ts förslag till vanhäfdslag borde hafva obetingadt företräde framför utskottets, ty det är tydligen af vikt, att all jord bibehålles i kultur, både den, som är i böndernas händer, och den, som är i bolagens.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Jag skall blott be att få erinra gentemot den siste ärade talaren, att jag ingalunda förbisett det tredje fallet, som kan inträffa, nämligen att bolaget brukar jorden själf. Att jag ej förbisett detta, framgår för hvar och en, som läst norrlandskommitténs betänkande och min reservation vid detsamma. Men det tredje fallet kommer fram, när vi komma till diskussionen i nästa fråga, rörande vanhäfdslagen, och jag ansåg mig ej hafva anledning att beröra detta ämne i mitt förre yttrande. Vi hafva emellertid de tre alternativen: bolaget kan ägostycka och sälja, bolaget kan utarrendera, och bolaget kan bruka jorden själf. Då, som nämnts, det sista alternativet sammanhänger med vanhäfdslagen och jag föreställde mig, att denna icke skulle diskuteras redan nu, ansåg jag mig endast bora hålla mig till försäljning efter ägostyckning, som det finnes lag på, och utarrendering. Och det påstår jag fortfarande, att arrendelagen skulle vara till för att, om ett bolag utarrenderar jorden, skapa ett godt arrendeförhållande. Vill bolaget icke utarrendera jorden, och icke sälja den, utan bruka den själf, bör vanhäfdslagen komma i tillämpning.

Herr Trygger: Jag har fullt fattat hvad hans excellens menade, men jag utgick från ett yttrande, som jag hört från deras sida, som arbetat för denna lagstiftning, nämligen att arrendelagen afsåge att skapa en klass af arrendatorer, som det skulle vara så viktigt att få i Norrland jämte de själfägande bönderna, en klass af i god ställning sig befinnande arrendatorer. Och om lagen göres

*Lagförslag
om arrende
af viss jord
i landet inom
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Lagförslag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne. så sträng, att jorden ej kan utarrenderas, kan man uppenbarligen ej få en sådan klass af arrendatorer.

(Forts.)

Herr Berg, Lars: Ehuru jag många gånger förut yttrat mig i detta ämne, vill jag i allt fall äfven denna gång yrka bifall till utskottets förslag. Och jag gör det därför, att denna lag är en nödvändighet för stora områden af öfre Norrland, såvida de icke skola återgå till ödemark, och såvida den svaga kultur, som finnes där, skall kunna bibehållas och i bästa fall utvecklas. Det förhåller sig icke, som en ärad talare till vänster om mig yttrat, att den föreslagna lagen förbiser, att skogsbruket i Norrland måste skötas och främjas. Lagstiftaren måste söka främja både skogsbruket och jordbruket. Men i verkligheten är det för närvarande ju så, att jordbruket är trängdt och undanskjutet af den s. k. skogsförädlingsindustrien, och att den odlade jorden håller på att till följd af denna förfalla till ödesmål, och då är det väl icke för mycket att staten, som upplåtit dessa ägoviddar i våra fäders tid, åtminstone söker genom skyddslag tillse, att hvad som finnes blir underhållet och så vidt möjligt förbättradt. Det är vid bedömandet af denna fråga äfven nödvändigt att erinra sig, huru hela detta egendomliga förhållande har uppstått. Staten har nämligen lämnat de storartade vidderna utan annan ersättning än den lilla hemmansskatt och ränta, som dock redan är afskrifven, och gjort det i så stor omfattning, för att det skulle vara möjligt, att det skulle kunna uppstå stora odlingar och byar, såsom i några fall också inträffat. Då nu resultatet i stället visat sig sådant att det är fara, att den ringa öppna jordarealen som fanns vid hemmanets skattelösen blir lagd till ödesmål, måste man både som norrländing och fosterlandsvän hafva rätt och plikt att önska och yrka, att det lilla skydd, som lagen här afser, verkligen blir infördt.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af paragrafen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i lagutskottets i utlåtandet n:o 60 punkten 1 framlagda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås ifrågavarande paragraf.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 40;

Nej — 30.

Då tiden var långt framskriden, beslöt Kammaren, på framställning af herr talmannen, att till ett annat sammanträde uppskjuta den fortsatta behandlingen af ifrågavarande utlåtande äfvensom handläggningen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Justerades ett protokollsutdrag för den 17 och 18 i denna månad.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle sättas främst de under dagen första gången bordlagda ärendena och därefter lagutskottets utlåtanden n:is 60—64.

Kammaren åtskildes kl. 4,50 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.